

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra germanistiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Německá přísloví a jejich české ekvivalenty
German proverbs and their Czech equivalents

Denisa Monevová

Vedoucí práce: doc. Dr. phil. PhDr. Dalibor Zeman, Ph. D.
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání – Německý jazyk se zaměřením na vzdělávání

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Německá přísloví a jejich české ekvivalenty potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 7. 7. 2023

Tímto děkuji p. docentu Dr. phil. PhDr. Daliborovi Zemanovi, Ph. D., za vedení práce, rychlé zodpovídání dotazů a četné užitečné rady.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce si klade za cíl porovnat vybraná německá přísloví na základě míry ekvivalence s jejich českými protějšky. Práce obsahuje teoretickou a praktickou část. Teoretická část představí stručnou historii česko-německého soužití, jazykového vývoje a paremiologického bádání ve zkoumaných regionech. Budou zde vyloženy pojmy relevantní pro tuto práci a představeny možné kategorizace a klasifikace přísloví. V neposlední řadě zde budou představena kritéria pro srovnání přísloví v praktické části. Praktická část obsahuje česká a německá přísloví o lásce, rodině a přátelství, která byla excerpovaná z paremiologických slovníků. Tato přísloví jsou následně porovnána dle míry ekvivalence a užitá v kontextu. Na základě analýzy v praktické části, která byla provedena podle pravidel vyložených v publikaci „*Mit Händen und Füßen reden, Verbale Phraseme in deutsch-tschechischen Vergleich*“ tato práce dospěla k následujícím závěrům. Z celkového počtu 30 přísloví, bylo 10 zařazeno do úplné ekvivalence, 14 do částečné a 6 do nulové ekvivalence. Důvodem pro vysoký počet přísloví v kategorii částečné ekvivalence byla „přísnost“ vybraných kritérií pro zařazení do úplné ekvivalence. V případě analýzy podle Helgunde Henschel by byl počet přísloví zastoupených v kapitole plná ekvivalence výrazně vyšší. Tudíž zde „částečná“ ekvivalence zahrnuje i téměř stejné ekvivalenty. Tímto byla potvrzena hypotéza o vysokém počtu úplných a velmi blízkých ekvivalentů mezi německými a českými příslovími.

KLÍČOVÁ SLOVA

německá slovní zásoba, frazeologie, přísloví, srovnávací lingvistika, současný německý jazyk

ABSTRACT

This bachelor thesis aims to compare selected German proverbs with their Czech counterparts based on the degree of equivalence. The thesis contains a theoretical and a practical part. In the theoretical part a brief history of Czech-German coexistence, language development and paremiological research in the studied regions will be presented. Concepts relevant to this work will be explained here and possible categorizations and classifications of proverbs will be introduced as well. Last but not least, the theoretical part presents the criteria for comparing proverbs in the practical part. The practical part contains Czech and German proverbs about love, family and friendship, which were extracted from paremiological dictionaries. These proverbs are then compared according to the degree of equivalence and their use is demonstrated in context. Based on the analysis in the practical part, which was carried out according to the rules laid out in the publication "*Mit Händen und Füßen reden, Verbale Phraseme in deutsch-tschechischen Vergleich*", this work reached the following conclusions. From the total amount of 30 proverbs, 10 were labelled as fully equivalent, 14 were partially equivalent and 6 showed zero equivalence. The reason for the high number of proverbs in the partial equivalence category was the "strictness" of the selected criteria for inclusion in full equivalence. In the case of the analysis according to Helgunde Henschel, the number of proverbs represented in the full equivalence section would have been significantly higher. Thus, "partial" equivalence here also includes nearly identical equivalents. This confirmed the hypothesis of a high number of complete and very close equivalents between German and Czech proverbs.

KEYWORDS

German vocabulary, phraseology, proverbs, comparative linguistics, contemporary German language

Obsah

Obsah	6
Úvod	8
Teoretická část	10
Historie česko-německého soužití a společného jazykového vývoje	10
Definice pojmů	13
Frazém a idiom	13
Příslloví	13
Příslloví přejatá	14
Pořekadlo	14
Rčení	15
Pranostika	15
Wellerismus	15
Okřídlené věty	16
Srovnání přísloví a frazeologismu	17
Úvod do studia paremiologie	18
Paremiologie v českých zemích	19
Paremiologie v německých zemích	20
Kategorizace a klasifikace přísloví	23
Příslloví gnómická a metaforická	23
Matti Kuusi a jeho klasifikace přísloví	24
Klasifikace přísloví dle G. L. Permyakova	26
Klasifikace přísloví dle Čelakovského	27
Paremiologické minimum	29

Kritéria pro srovnání česko-německých přísloví v praktické části.....	33
Dle ekvivalence podle Helgunde Henschel	33
Srovnání frazémů podle Kateřiny Šichové.....	39
Praktická část.....	44
Úvod do praktické části	44
Rozdělení dle míry ekvivalence	47
Úplné ekvivalenty.....	47
Částečné ekvivalenty	54
Nulové ekvivalenty.....	62
Vyhodnocení praktické části	64
Závěr.....	66
Resumé	68
Seznam použitých informačních zdrojů	70
Bibliografie.....	70
Elektronické zdroje.....	71

Úvod

Tato práce zkoumá německá a česká přísloví. Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou.

V teoretické části se věnuji historii česko-německého soužití s ohledem na jazykový vývoj ve zkoumaných oblastech. Vymezuji blíže pojmy, které souvisí s příslovím a které mohou být často chybně s tímto pojmem zaměňovány. Následně se práce zabývá obecným úvodem do příslovnictví, nechybí ani paremiologický vývoj v českých a německých zemích s odkazem na nejznámější sběratele a sbírky lidové moudrosti. Ačkoli se práce zaměřuje na česko-německý jazykový prostor, nelze vynechat světové jazykovědce a jejich pokusy o klasifikaci přísloví. Je zde definováno i tzv. paremiologické minimum, kterým disponuje většina jazyků a které podává svědectví o nejčastěji užívaných příslovích v daném jazyce. V neposlední řadě je zde zpracována i míra ekvivalence, která je stěžejní pro porovnání v praktické části. V závěru teoretické části proto představuji model pro porovnání dle ekvivalence podle Helgunde Henschel, který je doplněn o nový model, který v publikaci *Mit Händen und Füßen reden, Verbale Phraseme in deutsch-tschechischen Vergleich* navrhuje Kateřina Šichová.

Právě podle tohoto modelu byla následně v praktické části provedena německo-česká paremiologická porovnání. Německá přísloví, jejich výklad a užití pochází ze slovníku DUDEN, Band 11. Pro vyhledání českých ekvivalentů byly použity níže citované slovníky obsahující česko-německá přísloví. Výklad a užití českých verzí přísloví pochází ze *Základního slovníku českých přísloví* od Františka Čermáka.

Cílem práce bylo představit německá přísloví, ukázat jejich užití v kontextu, vyhledat adekvátní český překlad a stanovit míru ekvivalence. Předpokladem je častý výskyt úplné ekvivalence, která se jeví jako přirozený důsledek dlouholetého česko-německého soužití, společné historie a geografické proximity. K tomuto předpokladu přispěla i, ač vědecky nepotvrzená, teze o společném myšlení i napříč velmi odlišnými kulturami, jejíž autorem je finský jazykovědec Matti Kuusi. Úkolem praktické části je tedy potvrdit, či vyvrátit vysoké zastoupení vysoké míry ekvivalence mezi českými a německými příslovími.

Hlavní motivací pro tuto práci bylo doplnit si znalost německých přísloví, nalézt poučení i pobavení. Zároveň shledávám zajímavým, kolik užitečného nás přísloví mohou o životě

naučit a jak často si jejich pravdivost můžeme v každodenním životě ověřit. Věřím, že tato vlastnost je činí zajímavými jak pro studenty jazyka, tak pro širokou veřejnost.

Teoretická část

Historie česko-německého soužití a společného jazykového vývoje

Chceme-li zkoumat podobnosti, či odlišnosti dvou jazyků, je nejprve nutná orientace v historickém kontextu daných regionů, jejichž jazyková stránka je předmětem zkoumání. V případě českých a německy mluvících zemí nelze zanedbat dlouholeté soužití a geografickou proximitu, která tyto oblasti spojuje a která ovlivnila a dodnes ovlivňuje vývoj těchto jazyků. Češi a Němci vedle sebe na území českých zemí žili déle než sedm století, přičemž poměr německy mluvícího obyvatelstva na českém území historicky kolísal mezi pětinou až třetinou.¹

První česko-německé kontakty datujeme do období tzv. stěhování národů. Kolem čtvrtého století před našim letopočtem žili na území dnešní České republiky keltové. Později je nahradily germánské kmeny, které v českých zemích zůstaly do 6. stol., kdy toto území postupně opouštěli, nebo se mísili se slovanskými kmeny.²

Zajímavou etapou v česko-německém jazykovém vývoji je však období od 14. stol. dál. Následkem česko-německého soužití na českém území vznikají německy psané prameny, první z nichž jsou doloženy v roce 1324.³

Relevantním pojmem je zde i tzv. pražská němčina, jejíž vývoj lze rozdělit alespoň do čtyř období. Např. za první období lze považovat vládu Lucemburků, konče husitskými bouřemi roku 1419.

¹ SKÁLA, Emil. O pražské němčině 16. století. *Slovo a slovesnost* [online]. Praha: Academia, 1973, 34(3), 215-223 [cit. 2023-06-10]. ISSN 2571-0885. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3967>

² Historical Outline. *Embassy of the Czech Republic in Copenhagen* [online]. Copenhagen [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/copenhagen/en/briefly_about_the_czech_republic/history/historical_outline.html

³ SKÁLA, Emil. O pražské němčině 16. století. *Slovo a slovesnost* [online]. Praha: Academia, 1973, 34(3), 215-223 [cit. 2023-06-10]. ISSN 2571-0885. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3967>

7. dubna 1348 zakládá český a římský král Karel IV. Pražskou univerzitu, dnešní Univerzitu Karlovu. Snahy o zrovnoprávnění češtiny a němčiny ve výuce se však objevují až v roce 1848, kdy univerzita žádá o akademické svobody a o rovný status obou jazyků. Roku 1882 se na nařízení císaře Františka Josefa I. tehdejší Karlo-Ferdinandova univerzita rozděluje na dvě samostatné vysoké školy s českým a německým vyučovacím jazykem.⁴

Dalším faktorem v jazykovém vývoji Českých zemí představuje vláda Habsburské dynastie (1536-1918). Po vymření dynastie Jagellonců je novým českým králem zvolen Ferdinand I., čímž se české země stávají součástí Habsburské monarchie, kde setrvaly až do roku 1918. Vláda Habsburků české země ovlivnila po jazykové i kulturní stránce.⁵

Právě krize vyvolaná neadekvátní jazykovou politikou vícenárodnostní Rakouské monarchie, později Rakouska-Uherska, přispěla k jejímu zániku. Jazykový edikt Josefa II. z roku 1776 nařídil ustanovit němčinu, namísto dosavadní latiny, jakožto univerzální a úřední jazyk celé monarchie. Tato změna se dotkla i osmi miliónů Čechů a Slováků, stejně jako dalších neněmecky mluvících národů v rámci monarchie. Zatímco německy mluvící šlechta, úředníci a další německé obyvatelstvo Čech a Moravy zůstávali monolingvní, bylo česky mluvící obyvatelstvo nuceno k bilingualismu. Zaměstnanci se museli naučit jazyk svého zaměstnavatele, podnájemci jazyk pronajímatele. Tímto byla tímto vytvořena překážka v emancipačním procesu neněmeckých menšin.⁶

Francouzská revoluce později inspirovala další revoluční počiny, mj. vzniká také obrozenecké panslavistické hnutí, místem konání jehož kongresu byla roku 1848 Praha. Výše zmíněná „pražská němčina“ se v tomto období profiluje jako „velmi čistá“ varianta jazyka, která dává vzniknout literárním dílům světové úrovně.⁷

70.-80. léta 19. stol se vyznačují bojem puristů proti prvkům němčiny v českém jazyce. Jejich hlavním cílem bylo „vyčistit“ českou slovní zásobu a syntax od germanismů,

⁴ Historie UK. *Univerzita Karlova* [online]. 21. 1. 2018 [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: <https://cuni.cz/uk-374.html>

⁵ Historical Outline. *Embassy of the Czech Republic in Copenhagen* [online]. Copenhagen [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/copenhagen/en/briefly_about_the_czech_republic/history/historical_outline.html

⁶ POLENZ, Peter von. *Deutsche Sprachgeschichte vom Spätmittelalter bis zur Gegenwart*. 1999, s. 132-133.

⁷ POLENZ, Peter von. *Deutsche Sprachgeschichte vom Spätmittelalter bis zur Gegenwart*. 1999, s. 133-135.

nehledě na fakt, že mnohé jazykové jevy v češtině byly s těmi německými identické již od středověku. Vliv němčiny na vývoj češtiny je nepopíratelný. Tento fakt dokazují i změny v syntaxi, kdy němčina do českého jazyka přinesla nové syntaktické konstrukce, které se postupem času staly konkurencí k těm původním slovanským. Čeština však nebyla jediným jazykem, ve kterém se objevovaly puristické tendence. Zatímco čeští puristé odstraňovali germanismy, se ti němečtí snažili o totéž s galicismy.⁸

O soužití Čechů a Němců nelze hovořit bez zmínky o Sudetech. Tento název se uplatňuje cca od roku 1919. Používáme jej pro označení 3,4 miliónů německy mluvících obyvatel československého pohraničí, kteří tuto oblast obývali již po staletí. Následkem Mnichovské dohody (1938) bylo československé pohraničí odstoupeno nacistickému Německu.⁹ 16. března 1939 byl na našem území vyhlášen Protektorát Čechy a Morava, který trval až do května 1945, kdy došlo k celonárodnímu povstání a osvobození Československého území spojeneckými vojsky.¹⁰ Během období Protektorátu byla na území Čech a Moravy uplatňována brutální germanizační politika, která byla pro odpůrce doprovázena vězněním i tresty smrti. Němčina byla ustanovena úředním jazykem, české školy a univerzity byly uzavřeny. Vzdělávání bylo možné pouze v německojazyčných institucích.¹¹

Z výše uvedeného, relativně zestručněného, česko-německého historického vývoje lze vyvodit nezanedbatelnou jazykovou, kulturní i politickou provázanost dotyčných území. Lze předpokládat, že se celkový společný jazykový vývoj dotkl i oblasti relevantní pro zkoumání této bakalářské práce, tedy přísloví.

⁸ JELÍNEK, Milan, Rudolf ŠRÁMEK, Ernst EICHLER a Klaus TROST. *Deutsch-Tschechische Sprachbeziehungen: Germanismen, Personennamen, Ortsnamen*. 2000, s. 18-28.

⁹ POLENZ, Peter von. *Deutsche Sprachgeschichte vom Spätmittelalter bis zur Gegenwart*. 1999, s. 157-158.

¹⁰ DATA A FAKTA. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: https://archiv.radio.cz/cz/static/protektorat/protektorat_data

¹¹ POLENZ, Peter von. *Deutsche Sprachgeschichte vom Spätmittelalter bis zur Gegenwart*. 1999, s. 157-158.

Definice pojmů

Frazém a idiom¹²

Frazém a idiom nelze vymezit jedinou (anomální) vlastností. František Čermák nabízí následující definici:

„*Idiom a frazém je jedinečné spojení minimálně dvou prvků, z nichž některý (popř. žádný) nefunguje stejným způsobem v jiném spojení (resp. více spojeních), popř. se vyskytuje pouze ve výrazu jediném (resp. několika mála)*“ . (citace přímá)

„*Od frazémů a idiomů je třeba lišit doslovná homonyma, srov. otevřená hlava ve smyslu chirurgickém „rozoperovaná“, ale i chytat lelky, zlatý důl, házet flintu do žita a další, s jejich doslovnými protějšky, které jsou zpravidla řidší a mají v textu zcela jinou distribuci.*“ (citace přímá)

Přísloví

Dle Archera Taylora, autora knihy „*The Proverb*“, přesná definice tohoto pojmu neexistuje.¹³ Přesto již od antiky existují snahy tento pojem definovat.

Kombinací definic několika autorů vzniká následující definice: „Přísloví jsou pevné větné konstrukce s obsahem, který má za cíl přinést recipientovi ponaučení“. Za zdroj vzniku přísloví se považují situace z běžného každodenního života.¹⁴ Obrazné prostředky přísloví jsou básnické obrazy, personifikace, zdánlivý protismysl, slovní hříčky a vtíp.¹⁵

Německá definice slova přísloví od bratří Grimmů předpokládá, že slovo *Sprichwort* (původně „*Sprechwort*“) bylo odvozeno od středohornoněmeckých slov „*mluvit*“ a „*slovo*“. Slovo, které žije v řeči lidu, neboli slovo, které se často užívá. Ve staré horní němčině se pro popis slova přísloví vyskytují výrazy jako *›bīscāft‹*, *›bīspel‹* a *›bīwort‹*, zatímco střední horní němčina již obsahuje kompozita *›altez, altsprochen, gemeinez wort‹*. Kolem přesné etymologie tohoto slova panují nejasnosti. Je však známo, že se kolem roku 1200 začíná čím

¹² ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika: česká a obecná = Czech and general phraseology*. 2007, s. 31-32.

¹³ RÖHRICH, Lutz a Wolfgang MIEDER. *Sprichwort*. 1977, s. 1.

¹⁴ FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 1997, s. 76.

¹⁵ SPILKA, Josef. *PŘÍSLOVNICTVÍ ČESKÉ A SLOVENSKÉ*. [online]. [cit. 2023-6-8]. Dostupné z: <https://www-jstor-org.ezproxy.is.cuni.cz/stable/42697284?sid=primo>

dál častěji užívat jeho dnešní německá podoba, tedy „*Sprichwort*“. V 16. století setkáváme se sekundárními formami téhož slova v podobě ›*Sprüchwort*‹ a ›*Spruchwort*‹. Lidové přejetí těchto slov dalo vzniknout výrazu „*Spruch*“ neboli pořekadlo, rčení.¹⁶ Se slovem *Sprüchwort* se však dodnes můžeme setkat v některých dialektech.¹⁷ Stejně tak, jako jazyk samotný¹⁸, prochází přísloví postupem času vývojem, kdy se některá historická přísloví stávají nesrozumitelnými, pro mluvčí jazyka redundantními a vytrácí se.

Přísloví přejatá

Kromě přísloví, jež vznikala lokálně, se v jazycích vyskytují i přísloví převzatá ze zahraničí. Například v němčině se zpravidla jedná o přísloví, která se do jazyka dostala skrz cizojazyčnou literaturu. Nejčastějším zdrojem tohoto typu přísloví je Bible, řecká, či latinská klasická literatura. S těmito zdroji přišla němčina do styku jednak díky práci mnichů v kláštorech v období středověku a jednak vlivem humanistických básní.

Např.: lat. *Manus manum lavat* – něm. „*Eine Hand wäscht die Andere*“ – česky „*Ruka ruku myje*“.^{19 20}

Pořekadlo

Pořekadlo je definováno jako krátké vtipné úsloví nevětného charakteru, které je užíváno za účelem obrazného vyjádření určité situace. Na rozdíl od přísloví, nemá pořekadlo záměrně poučný charakter.

Příklad: „*Nosit dříví do lesa*“ jakožto konat marnou práci.

Z pořekadla je možné změnou formulace vytvořit přísloví a naopak.

Příklad přísloví: *Hlavou zed' neprorazíš*

¹⁶ RÖHRICH, Lutz a Wolfgang MIEDER. *Sprichwort*. 1977, s. 1.

¹⁷ RÖHRICH, Lutz a Wolfgang MIEDER. *Sprichwort*. 1977, s. 1-3.

¹⁸ SOMMERFELDT, Karl-Ernst. *Entwicklungstendenzen in der deutschen Gegenwartssprache*. 1988, s.20-21.

¹⁹ FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 1997, s. 78.

²⁰ ENDLER, Walter. *Nejznámější německá přísloví a jejich české protějšky*. 1996, s. 24.

Přeměna na pořekadlo: *Hlavou zed' prorážet*

např. „*Myslí si, hlupáček, že hlavou prorazí zed'*“.²¹

Rčení

Rčení a pořekadlo jsou pojmy, které často splývají. Lidové rčení sdílí s pořekadlem společný původ z obrazu a metafory. Rozdíl spočívá v obrazném ráze, který lze u pořekadla zřetelně cítit, u rčení je však plně setřen. Např. spojení „*má brouky v hlavě*“ je rčení, protože při něm nemáme představu skutečných brouků, nýbrž tíživých starostí.²²

Pranostika

Pranostika je pořekadlo pocházející z rolnického prostředí. Jedná se o lidovou moudrost vztahující se k ročnímu období, či k jednotlivým dnům v roce²³.

Únor bílý - pole silí.

*Když na Dorotu svítí slunce, ponesou hodně slepice.*²⁴

Wellerismus

Wellerismus (německy Wellerismus nebo Sagwort) je považovaný za druh přísloví, jedná se však o mladší fenomén, nežli přísloví samotné²⁵. Svůj název si Wellerismus získal podle postavy Sama Wellera z Kroniky Pickwickova klubu. Tento výraz ukazuje určitou skutečnost z nového, často neočekávaného, úhlu pohledu. Jedná se o paradoxní vyjádření s prvky černému humoru, s často až drastickým zabarvením.²⁶ Skládá se zpravidla ze tří částí: z hlavního výroku, charakteristiky mluvčího a toho, jak se mluvčí v dané situaci zachová.

²¹ SPILKA, Josef. *PŘÍSLOVNICTVÍ ČESKÉ A SLOVENSKÉ*. [online]. [cit. 2023-6-8]. Dostupné z: <https://www-jstor-org.ezproxy.is.cuni.cz/stable/42697284?sid=primo>

²² SPILKA, Josef. *PŘÍSLOVNICTVÍ ČESKÉ A SLOVENSKÉ*. [online]. [cit. 2023-6-8]. Dostupné z: <https://www-jstor-org.ezproxy.is.cuni.cz/stable/42697284?sid=primo>

²³ SPILKA, Josef. *PŘÍSLOVNICTVÍ ČESKÉ A SLOVENSKÉ*. [online]. [cit. 2023-6-8]. Dostupné z: <https://www-jstor-org.ezproxy.is.cuni.cz/stable/42697284?sid=primo>

²⁴ Pranostiky pro měsíc únor. *Pranostika.cz* [online]. [cit. 2023-06-15]. Dostupné z: <https://www.pranostika.cz/unor.html>

²⁵ FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 1997, s. 78.

²⁶ ČERMÁK, František. WELLERISMUS. *CzechEncy: Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. 2017 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/WELLERISMUS>

Rozdíl mezi Wellerismem a příslovím spočívá v tom, že Wellerismus neposkytuje žádné ponaučení.²⁷

Např.: *Co se škádlivá, to se rádo mívá, řekla kočka a sežrala myš.*²⁸
*Stáří má přednost, řekl Enšpígl a srazil stařenu ze schodů.*²⁹

Okřídlené věty

Okřídlené věty jsou výroky pocházející ze slavných literárních děl, jejichž použití se postupem času ustálilo. Od 2. pol. 19. stol. se jim v germanistice dostávalo značné pozornosti. Za zakladatele tohoto pojmu se považuje G. Büchmann, jež roku 1864 vydal sbírku s názvem „*Geflügelte Worte. Der Citatenschatz des Deutschen Volkes*“. Jedná se o výrok, pojem, či jméno, jehož historický tvůrce, či literární zdroj je známý a dohledatelný a které se v dané společnosti nadále používá.³⁰

Např.: *Du ahnungsvoller Engel du!* (Goethe, Faust)

²⁷ FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 1997, s. 78-79.

²⁸ FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 1997, s. 79.

²⁹ FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 1997, s. 79.

³⁰ FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 1997, s. 14.

Srovnání přísloví a frazeologismu

Rozdíly mezi příslovími a frazeologismy spočívají v následujících ohledech. Nejvýraznějším rozdílem je skutečnost, že přísloví tvoří tzv. mikrotexty. Tyto mikrotexty se nechovají jako běžné lexikální jednotky, které nalezneme ve slovníku. Na rozdíl od lexémů není možné přísloví reprodukovat, pouze citovat, jako je tomu i např. u básní. U přísloví není možné měnit syntaktickou strukturu, jelikož by došlo ke ztrátě významu. Frazeologismy je možné formálně zařadit do kontextu, kdežto přísloví touto schopností nedisponují. Dalším syntaktickým znakem přísloví je absence morfémů, které odkazují na kontext, či mluvený projev. Podstatná jména, přídavná jména a adjektiva hrají při tvorbě přísloví zásadní roli.³¹ Tyto slovní druhy patří do tzv. autosémantik (plnovýznamová slova)³². Důležitou součástí přísloví bývá často i rým a rytmus.³³

Z přísloví se může vyvinout frazeologismus. Např. z přísloví *Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá* vznikne frazeologismus *kopat někomu jámu*. (*jmdm. eine Grube graben – Wer andern eine Grube gräbt, fällt selbst hinein*)^{34 35}

Prísloví vznikala zpravidla dříve, než frazeologismy. Za dobu jejich největšího rozkvětu v německých zemích se považuje 15. a 16. století, tedy období odpovídající epoše středověku. Od 18. století zesilovala jejich pedagogická a didaktická funkce, kdy se čím dál častěji využívaly ke vzdělávacím a výchovným účelům. Nová přísloví již nevznikají, či jen velmi okrajově. Na frazeologismy se toto kritérium nevztahuje, jelikož vznikají dodnes a nahrazují archaické výrazy. To však neznamená, že přísloví neprodělávají žádný vývoj. Existuje velké množství přísloví, která pro moderní společnost ztratila na významu, proto se již téměř nepoužívají.³⁶

³¹ FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 1997, s.76-79.

³² HLADKÁ, Zdeňka. AUTOSÉMANTIKUM. *CzechEncy: Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. 2017 [cit. 2023-06-15]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/AUTOS%C3%89MANTIKUM>

³³ FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 1997, s.76.

³⁴ FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 1997, s.77.

³⁵ ENDLER, Walter. *Nejznámější německá přísloví a jejich české protějšky*. 1996, s. 75.

³⁶ FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 1997, s. 76-79.

Úvod do studia paremiologie

Věda zkoumající přísloví se nazývá paremiologie³⁷. Vzhledem k tématu této práce budou v následujících odstavcích shrnuty stěžejní informace týkající se paremiologického výzkumu jak mezinárodního, tak v českých a německých zemích. Budou představeni nejvýznamnější sběratelé tzv. lidové moudrosti, možnosti klasifikace přísloví a možná kritéria pro srovnávání přísloví mezi jednotlivými jazyky.

Přísloví zprostředkovává obecné vědění, či lidovou moudrost. Právě tato poučná morálně-kulturní složka činí přísloví daného národa jedinečným a může pomoci člověku neznalému daného kulturního prostředí zorientovat se v místních zvyklostech a mravech. O této skutečnosti vypovídá např. situace, kdy se sbírku přísloví pokusí vytvořit autor bez znalosti dané kultury. Byl popsán případ, kdy se v 19. stol americký presbyteriánský misionář William Scarborough pokusil sestavit sbírku čínských přísloví a přeložit je do angličtiny³⁸. Jak si nejspíše dokážeme představit, nebylo bez znalosti čínské kultury možné jeho interpretace vyhodnotit.

Třebaže se přechodem mezi česky a německy mluvícím prostředím nesetkáme s tak ostrým kulturním šokem, jako by tomu bylo např. mezi českým a východoasijským prostorem, může nám znalost německojazyčných přísloví přinést vědomostní obohacení, či minimálně pobavení.

Přísloví netvoří fixované homogenní skupiny, ačkoli bychom při čtení lexik mohli takového dojmu nabýt. Jedná se o různorodou spontánně vznikající kolekci frazémů pocházejících od určité lingvistické komunity. Důkazem této spontaneity je i fakt, že existují přísloví, která si navzájem odporují.³⁹

Souvislost mezi příslovím a dalšími lingvistickými jevy, jako např. hádankami, vtipy, pořekadly, či jinými příslovími, z nich činí cenný zdroj jednak pro folkloristy a jednak pro mezikulturní komparaci. V příslovích se propojují fenomény prozódie, kolokace a citátu. Při

³⁷ RÖHRICH, Lutz a Wolfgang MIEDER. *Sprichwort*. 1977, s. 1.

³⁸ HRISZTOVA-GOTTHARDT, Hrisztalina a Melita ALEKSA VARGA. *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*. 2015, s. 51.

³⁹ HRISZTOVA-GOTTHARDT, Hrisztalina a Melita ALEKSA VARGA. *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*. 2015, s. 7.

jejich výzkumu zároveň narazíme na parallelismus, syntax, lexis a obraznost. Právě obraz, kterým dané přísloví disponuje, může čtenáře poučit o kulturních metaforách a stereotypech.

Všechny zmíněné vlastnosti přísloví je činí užitečnými i v psycholingvistickém testování.⁴⁰ Mezi praktické aplikace psycholingvistiky patří např. zapamatování si psaného textu, problematika osvojování cizího jazyka, pochopení smyslu cizojazyčného textu atd.⁴¹

Díky existenci korpor lze z četnosti užití přísloví vyvozovat i statistické údaje.⁴²

Paremiologie v českých zemích

V českých zemích se sběrem lidové moudrosti zabývali např. Jakub Srnec z Varvažova, Jan Amos Komenský, Josef Jungmann, Josef Dobrovský, Ignác Jan Hanuš, František Ladislav Čelakovský, Jan Slavibor Knedlhans Liblinský, či Václav Flajšhans⁴³. Za jednu z nejvýznamnějších sbírek přísloví u nás lze považovat Čelakovského Mudrosloví. Tato sbírka obsahuje kolem 8500 přísloví, která kategorizuje do 17 tříd či skupin. K těmto 17 skupinám náleží i předřazená skupina s názvem „*Přísloví o příslovích*“. Čelakovský zastával názor, že přísloví by se neměla řadit dle alfabetského principu, jelikož se nejedná o standardní slovníkové výrazy. Místo toho nabízí uspořádání takové, aby čtenář nabyl ponětí o *filosofii, mravnosti a vtipu daného lidu*, přičemž přísloví zprostředkovává v původních jazycích s českými vysvětlivkami. František Čermák toto řazení ve své publikaci kritizuje⁴⁴, navzdory tomu, že Čelakovský není jediným jazykovědcem, jež uplatnil tento způsob řazení.

⁴⁰ HRISZTOVA-GOTTHARDT, Hrisztalina a Melita ALEKSA VARGA. *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*. 2015, s.7.

⁴¹ MÜLLEROVÁ, Olga. Psycholingvistika a její aplikace ve společenské praxi. *Slovo a slovesnost* [online]. Praha: Academia, 1988, **49**(4), 351-352 [cit. 2023-06-08]. ISSN 2571-0885. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3264>

⁴² HRISZTOVA-GOTTHARDT, Hrisztalina a Melita ALEKSA VARGA. *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*. 2015, s. 7.

⁴³ SPILKA, Josef. *PŘÍSLOVNICTVÍ ČESKÉ A SLOVENSKÉ*. [online]. [cit. 2023-6-8]. Dostupné z: <https://www-jstor-org.ezproxy.is.cuni.cz/stable/42697284?sid=primo>

⁴⁴ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika: česká a obecná = Czech and general phraseology*. 2007, s. 668-669.

Finský jazykovědec a paremiolog Matti Kuusi ve své mezinárodní databázi přísloví taktéž uplatňuje systém rozdělení do tříd a podtříd.

Paremiologie v německých zemích

Sbírky přísloví zde vznikaly již od 11. stol. a vznikají dodnes.⁴⁵ Vlivem opakovaného vydávání některých dříve pouze ústně předávaných přísloví je možné se domnívat, že jejich sběratelé a vydavatelé s vysokou pravděpodobností přispěli k jejich pozdější popularizaci.

Mezi jednu z nejvýznamnějších sbírek přísloví v německých zemích patří „*Sprichwörterammlung*“ od Luthera ve vydání od Thiele z roku 1900.

Od 11. stol. vznikaly sbírky latinské, které sloužily převážně k pedagogicko-didaktickým účelům.

Ve 14. stol. se objevují sbírky německo-latinské, jejichž použití bylo taktéž pro výukové účely.

Navzdory existenci těchto starších latinsko-německých sbírek, Fleischer uvádí, že za nejstarší sbírku německých přísloví můžeme považovat trojsvazkové dílo od M. F. Peters *Der Teutschen Weißheit* z let 1604/1605⁴⁶. V tomto díle autor již rozlišuje mezi příslovím (Sprichwort) a rčením (Redensart). Na rozdíl od Peterse, ve své sbírce „*Ausführlichen Arbeit von der Teutschen Haupt-Sprache*“ z roku 1663 J. G. Schottel mezi příslovím a rčením rozdíl nečiní. Další autor, J. G. Gottsched, ve své tvorbě sice mezi jednotlivými typy rozlišuje, ne však velmi důsledně. Vzniká také sbírka rčení od autorů H. Schradera (1886), W. Borchardta (1888) a A. Richtera (1889), která představuje první významné rozdělení mezi příslovími a rčeními. Příkladem sbírky zabývající se čistě příslovími je „*Das Sprichwort, betrachtet nach Form und Wesen, für Schule und Leben, als Einleitung zu einem großen volksthümlichen Sprichwörterchatz*“ (1836) od K. F. W. Wandera. Dle K. D. Pilze, si tímto dílem Wander vysloužil pomyslný titul zakladatele paremiologie (vědy o příslovnictví). Wander je rovněž autorem formálně-strukturální klasifikace přísloví a definic, jež blíže analyzují rozdíly mezi již dříve zmíněným rčením a příslovím. Rčení, jehož poznávacím znamením je nevětný charakter, zařazuje do slovní zásoby. Přísloví jsou tvořena alespoň jednou větou a zabývají

⁴⁵ RÖHRICH, Lutz a Wolfgang MIEDER. *Sprichwort*. 1977, s. 41.

⁴⁶ FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 1997, s. 11.

se mravy a morálními otázkami. Toto tvrzení podporuje i F. Seiler ve sbírce *Deutsche Sprichwörterkunde*, kde poukazuje na to, že skrze přísloví se čtenář dozví více o kultuře a zvycích německých zemí. Příklad se rovněž často užívají v literárních dílech. Tato skutečnost byla předmětem zkoumání W. Miedera, který analyzoval jejich užití v dílech autorů z bývalé DDR, např. J. Bobrowského, H. Kanta, E. Strittmattersa atd.⁴⁷

Německé sbírky přísloví bychom mohli dle historického kontextu rozdělit i následovně⁴⁸:

1) Středověké latinské sbírky

Proverbia rustici (13. stol.), *Florilegium Gottingense* (1366), *Spruchsammlung von St. Omer* (cca 1200), *Proverbia Henrici* (12. stol.)

2) Německé sbírky přísloví doby před reformací

Proverbia communia, *Schwaber Sprüche* (14. stol.), *Straßburger Sprüche* (14. stol.), *Graezer Sprüche* (14. stol.), *Prager Sammlung* (15. stol.), *Klagenfurter Sprüche* (1468), *Münchner Sprüche* (15. stol.), *Sbírka přísloví z kláštera Fulda* (konec 15. stol.)

3) Sbírkky přísloví z doby humanismu

Johannes Fabri – *Proverbia metrica et vulgariter rhythmisata* (1495)

Innsbrucker Sprüche (15. stol.)

Erasmus Rotterdamský – *Desiderii Herasmi Rotterdami veterum maximeque insignium paroemiarum id est adagiorum collectanea* (1500)

Heinrich Bebel – *Proverbia Germanica collecta atque in Latinum traducta* (1508)

Antonius Tunnicius – *Antonii Tunicii Monasteriensis in Germanorum paroemias studiosae iuventuti perutiles Monosticha* (1514)

4) Sbírkky přísloví z doby reformace

Johannes Agricola – *Drey hundred Gemeyner Sprichwörter, der wir Deutschen uns verbrauchen, und doch nicht wissen woher sie kommen* (1529)

⁴⁷ FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 1997, str. 11-12.

⁴⁸ RÖHRICH, Lutz a Wolfgang MIEDER. *Sprichwort*. 1977, s. 45-51.

Martin Luther – *Luthers Sprichwörtersammlung* (původně cca z roku 1530, dnes známé z vydání z roku 1900)

Christian Eegenolff – *Sprichwörter, Schöne, Weise Klugreden* (1548)

Eucharius Eyerling – *Proverbium Copia* (1601-1603)

5) Sbírký přísloví 17. a 18. stol.

M. Friedrich Peters – *Der Teutschen Weißheit* (1604-1605)

Andreas Schellhorn – *Teutsche Sprichwörter, Sprichwörtliche Redensarten und Denksprüche* (1797)

Johann Michael Seiler – *Die Weisheit auf der Gasse, oder Sinn und Geist deutscher Sprichwörter* (1810)

6) Sbírký přísloví 19. stol.

M. Kirchhofer – *Sammlung Schweizerischer Sprichwörter* (1824)

W. Körte – *Die Sprichwörter und sprichwörtlichen Redensarten der Deutschen* (1837)

a mnoho dalších.

7) Sbírký přísloví 20. stol.

Hans Josef Meier-Pfaller – *Das große Buch der Sprichwörter* (1970)

Lutz Röhrich – *Lexikon der Sprichwörtlichen Redensarten* (1973)

a mnoho dalších.

Kategorizace a klasifikace přísloví

V této části se budeme zabývat paremiologickou klasifikací a kategorizací.

At' už z praktických, či ideologických důvodů, potřeba kategorizovat lingvistický materiál existovala již po staletí. Z lexikografie, vědy o slovnících⁴⁹, se postupně vyvinul vědní obor a obdobně, při vzniku encyklopedií, vyvstala potřeba seřadit lidské vědění do kategorií podle určitých témat, či hierarchií. Způsobů, jak kategorizovat přísloví existuje několik. Za neutrální řazení bývá považováno standartní slovníkové řazení dle abecedy, setkáváme se však i se řazením podle témat atd.⁵⁰

Přísloví gnómická a metaforická⁵¹

Dle obsahu lze přísloví rozdělit na tzv. gnómická a metaforická. Předmětem gnómických přísloví jsou poznatky ze života ve formě oznamovací nebo rozkazovací. Jedná se o obecně známá mravní ponaučení, či lidovou moudrost:

Příklady:

„Nevyměňuj krávu za tele.“

„Ráda kočka ryby jí, ale do vody se jí nechce.“

„Kam slunce nechodí, tam chodí lékař.“

„Tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu, až se ucho utrhne.“

O příslovích metaforických hovoříme tehdy, užijeme-li přísloví gnómické k popisu vlastnosti člověka.

Příklad: *„Mlsná kočka, jež však sama nerada rybaří.“*

Toto přísloví popisuje člověka, který se domáhá výhod bez vynaložení vlastního úsilí.

⁴⁹ HAUSER, Přemysl a kol. *Slovník jazykovědně terminologie*. 2001, s. 78.

⁵⁰ HRISZTOVA-GOTTHARDT, Hrisztalina a Melita ALEKSA VARGA. *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*. 2015, s. 51.

⁵¹ SPILKA, Josef. *PŘÍSLOVNICTVÍ ČESKÉ A SLOVENSKÉ*. [online]. [cit. 2023-6-8]. Dostupné z: <https://www-jstor-org.ezproxy.is.cuni.cz/stable/42697284?sid=primo>

Matti Kuusi a jeho klasifikace přísloví

Matti Kuusi (1914–1998) byl mezi lety 1959 až 1977 profesorem finštiny a komparativních folklórních studií (dnes pod názvem folkloristika) na univerzitě v Helsinkách. Zaměřoval se na paremiologii (studium přísloví) a tento obor se stal předmětem jeho celoživotního zkoumání. Během své badatelské činnosti navázal kontakty s experty z celého světa. Mezi osobnostmi, které přispěly k jeho výzkumu byl i kalifornský profesor Archie Taylor (1890–1973), který je jednou z vůdčích osobností na světovém poli paremiologie a autor knihy *The Proverb* (1931). Společně provedli první mezinárodní experiment s cílem vytvořit paremiologickou klasifikaci.⁵²

Základem pro Kuusiho systematický index typologie mezinárodních přísloví byly sbírky přísloví. Zpočátku hledal ekvivalenty přísloví pocházejících z jeho rodné finštiny v dalších severských i evropských jazycích. Svoji oblast zkoumání postupně rozšiřoval i na přísloví pocházející mimo Finsko. K úspěchům v jeho jazykovědném bádání přispěla i jeho dcera Outi Lauhakangas, která v roce 1990 jeho typologický systém začala převádět do databáze. Tento počín dal vzniknout *classification of international proverb types* (mezinárodní klasifikaci přísloví), která vznikla za účelem folkloristického a jazykového bádání. Cílem této databáze nebylo vytvořit seznam všech přísloví ze všech jazyků světa, nýbrž vytvořit zdroj, který by sloužil k dalšímu studiu struktur přísloví a zachycoval hlavní témata příslovečného vyjadřování. Tato databáze a klasifikace je dnes známá pod mezinárodním označením *The Matti Kuusi International Type System of Proverbs*.⁵³

Tato klasifikace byla poprvé publikována v časopise *Proverbium*. Podle Františka Čermáka je však stále nutné ji vnímat pouze jako pokus, jelikož nebyla ve velkém rozsahu použita na popis nějakého jazyka. Dále je potřeba zmínit, že se tato klasifikace opírá o „nedokázaný postulát společného myšlení různých kultur“.⁵⁴

⁵² HRISZTOVA-GOTTHARDT, Hrisztalina a Melita ALEKSA VARGA. *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*. 2015, s. 59.

⁵³ HRISZTOVA-GOTTHARDT, Hrisztalina a Melita ALEKSA VARGA. *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*. 2015, s. 60.

⁵⁴ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika: česká a obecná = Czech and general phraseology*. 2007, s. 667.

Kuusiho klasifikace je tvořena třemi stěžejními elementy:^{55 56}

- 1) Speciální knihovnou, jež obsahuje sbírky finských přísloví z folklórního archivu finské literární společnosti v Helsinkách
- 2) Databází druhů mezinárodních přísloví s odkazy na internet
- 3) Tématickou a strukturální klasifikací mezinárodních přísloví

Jedná se o klasifikaci, která je založena na rozdělení podle tématu. Pod jedním tématem se skrývá množina přísloví, která vyjadřují stejnou myšlenku. Kuusi si všimnul, že i přísloví pocházející z naprosto odlišných geografických i kulturních prostředí pojednávají o stejných tématech. Rozdělil je na přísloví pojednávající o:⁵⁷⁵⁸

- A) Praktickém vědění o přírodě
- B) Víře a obecně o lidském chování
- C) Obecných postřezích a socio-logice
- D) Světě a lidském životě
- E) O míře (něčeho)
- F) Morálních konceptech
- G) Společenském životě
- H) Sociálních interakcích
- I) Komunikaci
- J) Společenském postavení
- K) Pravidla a normy
- L) Učení se a vyrovnání se (s určitou situací)
- M) Čas a vnímání času

⁵⁵ LAUHAKANGAS, Outi. Typology. *The Matti Kuusi international type system and database of proverbs* [online]. 2001 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://www.mattikuusiproverbtypology.fi/typology/>

⁵⁶ HRISZTOVA-GOTTHARDT, Hrisztalina. a Melita ALEKSA VARGA. *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*. 2015, s. 60-61.

⁵⁷ HRISZTOVA-GOTTHARDT, Hrisztalina. a Melita ALEKSA VARGA. *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*. 2015, s. 60-61.

⁵⁸ Vlastní překlady názvů skupin z angličtiny do češtiny

Každá z těchto skupin disponuje podskupinami, které se dále dělí.

1. Hlavní rozdělení

2. Podskupina

3. Další dělení

Například podkapitolu C dále rozděluje následujícím způsobem:

C1) Doba trvání povahy a identity X

C2) X dává/vyžaduje/patří do X

C3) Nicota/prázdnota nedává/neztrácí

C4) Malý : velký/ Málo : hodně

C5) Znamení a jejich význam/interpretace

C6) Vnější : Vnitřní vlastnosti

Jednotlivé skupiny se dělí i nadále, např skupinu C1 rozděluje následovně.⁵⁹

C1a základní vlastnosti postavy X se nezmění/zůstanou zachovány

C1b X bude vždy X, i kdyby...

C1c snaha naučit X vlastnostem, kterými nedisponuje je marná

C1d X si vždy zachová své zvyky a návyky

atd.

Klasifikace přísloví dle G. L. Permyakova⁶⁰

Klasifikace podle G. L. Permyakova (1919–1983) se proslavila po přeložení děl tohoto paremiologa do angličtiny. Jedná se o logicko-semiotickou teorii, které bohužel nebylo dostatečně porozuměno, proto se v dnešním výzkumu příliš neuplatňuje a dále nerozvíjí.

Společně s klasifikací od Matti Kuusiho se jedná o jeden z nejznámějších pokusů vytvořit paremiologickou klasifikaci. Ve svém díle *Gramatika příslovečné moudrosti* představuje 28

⁵⁹ HRISZTOVA-GOTTHARDT, Hrisztalina a Melita ALEKSA VARGA. *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*. 2015. s. 61.

⁶⁰ HRISZTOVA-GOTTHARDT, Hrisztalina a Melita ALEKSA VARGA. *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*. 2015. s. 56-59.

základních skupin, které dále dělí na cca 800 opozitních pojmových párů. Tyto páry považuje za univerzální, neboli aplikovatelné na jakýkoli jazyk. Permyakov se domnívá, že 64 jádrových párů by mělo stačit pro většinu přísloví, v jeho odhadu na 97 %. Ve *Frazeologii a idiomatice české a obecné* od Františka Čermáka se dále dočteme, že „Vedle logických formulí založených většinou na implikaci a vyvozování závěrů z premis, popř. na existenčních formulích apod., se každá z 28 základních skupin vystihuje u něj také verbálně, pomocí zpravidla opět jednoslovně formulovaných opozitních párů typu začátek-konec, starý-mladý, podobný-nepodobný či akce-reakce. Přes jejich větší abstraktnost lze i zde vznést zčásti námitku uplatněnou v odlišném kontextu výše, a protestovat proti pokusu vystihnout složitou sémantiku přísloví jednoslovným způsobem; doprovodné logické formule tu lze považovat za mnohem výstižnější. Základní problém je však pro lingvistiku někde jinde.⁶¹“ (citace přímá)

Chlosta a Grzybek se podle Permyakova systému pokusili o vytvoření klasifikace německých přísloví. Vzhledem ke komplexnosti tohoto logicko-semiotického uspořádání a z důvodu nutnosti zařazovat každé přísloví individuálně, od tohoto pokusu ustoupili.⁶²

Klasifikace přísloví dle Čelakovského⁶³

Stejně jako Matti Kuusi, uplatňoval Čelakovský rozdělení podle tématu. Čelakovského klasifikace obsahuje 17 skupin a vypadá následovně:

- 1) Bůh, náboženství...hřích, pokání (religie, duchovní věci)
- 2) Dobré-zlé...sobectví, marnotratnost, nespravedlivé jmění nestálé (obv. majetek, i když ten není zmíněn)
- 3) Pravda-spravedlivost-lež, jazyk...žerty...sliby (mj. základy etiky, ale i zdvořilost)
- 4) Pokora-pýcha, chloubá, chvála...strach, stud, smilstvo (jiná část etiky, zvl. v chování)

⁶¹ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika: česká a obecná = Czech and general phraseology*. 2007, s. 667.

⁶² HRISZTOVA-GOTTHARDT, Hrisztalina a Melita ALEKSA VARGA. *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*. 2015, s. 56-59.

⁶³ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika: česká a obecná = Czech and general phraseology*. 2007, s. 668-669.

- 5) Práce, pilnost-zahálka...obžerství
- 6) Štěstí-neštěstí, peníze...bolest...hlad...útěcha-naděje
- 7) Mysl-rozum-vtip...
- 8) Domov-vlast...přátelství...láska
- 9) Pravidla opatrnosti
- 10) Svět-člověk...svoboda-vůle
- 11) Zdraví, střídmost
- 12) Mocnář-vláda...sedlák...kupec...stav duchovní
- 13) Právo, obyčej, zákon
- 14) Domácí život a vztahy rodinné aj.
- 15) Hospodářství polní a domácí
- 16) Etnografie a mytologie
- 17) Humor

Paremiologické minimum⁶⁴

V návaznosti na ideje Permjakova se pro některé jazyky začaly zjišťovat paremiologická minima, pro češtinu díky F. Schindlerovi také. (citace přímá)

„Soubor přísloví, která jsou v daném jazykovém společenství všeobecně známá. Jejich počet se zpravidla pohybuje od sta do několika stovek; přesné hranice, odvoditelné pouze od skutečného úzu, však známé nejsou. Konstituování p.m. má nejen jasný pedagogický smysl, ale je i modelem ke studiu typických rysů přísloví daného jaz., zvláště tehdy, když je lze srovnávat s jiným jaz. Původní myšlenky Permjakova (1986). pro ruštinu rozvinuli další lingvisté i pro další jazyky; pro č. srov. např. Bittnerová & Schindler (1997).“ (citace přímá)⁶⁵

Např. české paremiologické minimum je tvořeno následujícím seznamem přísloví:

1. Účel světí prostředky
2. Nic není zadarmo
3. Oko za oko, zub za zub
4. Mnoho povyku pro nic
5. Pravda vítězí
6. Vlk se nažral a koza zůstala celá
7. Naděje umírá poslední
8. Všechno zlé je k něčemu dobré
9. Za málo peněz málo muziky
10. Boží mlýny melou pomalu, ale jistě
11. Stará láska nerezaví
12. Sliby chyby

⁶⁴ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika: česká a obecná = Czech and general phraseology*. 2007, s. 610-613.

⁶⁵ ČERMÁK, František. PAREMIOLOGICKÉ MINIMUM. *CzechEncy: Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. 2017 [cit. 2023-06-15]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/PAREMIOLOGICK%C3%89%20MINIMUM#:~:text=Soubor%20p%C5%99%C3%ADslov%C3%AD%2C%20kter%C3%A1%20jsou%20v,skute%C4%8Dn%C3%A9ho%20%C3%BAzu%2C%20v%C5%A1ak%20zn%C3%A1m%C3%A9%20nejsou.>

13. *Čas jsou peníze*
14. *Kdo umí, umí*
15. *Když dělají dva totéž, není to totéž*
16. *S jídlem roste chuť*
17. *Kdo hledá, najde*
18. *Pozdě bycha honit*
19. *Šaty dělají člověka*
20. *Všude dobře, doma nejlíp*
21. *Tonoucí se stébla chytá*
22. *Nic netrvá věčně*
23. *Lepší vrabec v hrsti než holub na střeše*
24. *Konec dobrý všechno dobré*
25. *Výjimka potvrzuje pravidlo*
26. *Není všechno zlato, co se třpytí*
27. *Do třetice všeho dobrého*
28. *Dvakrát měř, jednou řež*
29. *Pod svícnem bývá tma*
30. *Každý svého štěstí strůjcem*
31. *Peníze nejsou všechno*
32. *Přání je otcem myšlenky*
33. *Bez práce nejsou koláče*
34. *Bližší košile než kabát*
35. *Kdo nic nedělá, nic nezkazí*
36. *Zvyk je železná košile*
37. *Nula od nuly pojede*
38. *Příležitost dělá zloděje*
39. *Člověk míní a bůh mění*
40. *Jablko nepadne/nepadá daleko od stromu*
41. *Každý začátek je těžký*
42. *Na hrubý pytel hrubá záplata*
43. *Příklady táhnou*

44. *Jeden za osmnáct, druhý bez dvou za dvacet*
45. *Či chleba jíš, toho píseň zpívej*
46. *Chybovat/mýlit se je lidské*
47. *Lež má krátké nohy*
48. *Sejde z očí, sejde z mysli*
49. *Darovanému koni na zuby nekoukej*
50. *Kdo chce kam, pomozme mu tam*
51. *Řemeslo má zlaté dno*
52. *Ve zdravém těle zdravý duch*
53. *Dobrá rada nad zlato*
54. *Kde není žalobce, není ani soudce*
55. *Kdo dřív přijde, ten dřív mele*
56. *Padla kosa na kámen*
57. *Peníze nesmrdí*
58. *Trpělivost přináší růže*
59. *Vrána k vráně sedá*
60. *Čas všechny rány hojí/zhojí*
61. *Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá*
62. *Mluvíti stříbro, mlčeti zlato*
63. *Pro dobrotu na žebrotu*
64. *Ruka ruku myje*
65. *S poctivostí nejdál dojdeš*
66. *Strach má velké oči*
67. *Všechno má svůj konec*
68. *Zítřka je taky den*
69. *Člověka po řeči, ptáka po zpěvu poznáš*
70. *Kdo lže, ten krade*
71. *Sytý hladovému nevěří*
72. *Tichá voda břehy mele*
73. *Co Čech, to muzikant*
74. *Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá*

75. *Kdo chce psa bít, hůl si najde*
76. *Kdo s čím zachází, tím také schází*
77. *Kdo šetří, má za tři*
78. *Láska hory přenáší*
79. *Není šprochu, aby na něm nebylo pravdy trochu*
80. *Pýcha předchází pád*
81. *Ráno moudřejší večera*
82. *Tak dlouho se chodí s džbánem pro vodu, až se ucho utrhne*
83. *Co na srdci, to na jazyku*
84. *Čert nikdy nespí*
85. *Komu se nelení, tomu se zelení*
86. *Kuj železo, dokud je žhavé*
87. *Ne samým chlebem živ je člověk*
88. *Neštěstí nechodí po horách, ale po lidech*
89. *Pes, který štěká, nekouše*
90. *Poděj někomu prst a chce celou ruku*
91. *Žádný strom neroste do nebe*
92. *Žádný učený z nebe nespádl*
93. *Co můžeš učinit dnes, neodkládej na zítřek*
94. *I mistr tesař se utne*
95. *Kdo rychle dává, dvakrát dává*
96. *Kdo se směje naposled, ten se směje nejlíp*
97. *Když se dva perou, třetí se směje*
98. *Komu není rady, tomu není pomoci*
99. *Lépe pozdě, než nikdy*
100. *Neštěstí nechodí/nechodívá (nikdy) samo*

Kritéria pro srovnání česko-německých přísloví v praktické části

Dle ekvivalence podle Helgunde Henschel⁶⁶

Kniha *Mit Händen und Füßen reden, Verbale Phraseme in deutsch-tschechischen Vergleich* nabízí několik možností, jak provést srovnávací analýzu. Jedním z těchto modelů je porovnání dle ekvivalence. Pod pojmem ekvivalence Helgunde Henschel rozumí „komunikativní shodu mezi výchozí a cílovou řečí“.

Rozlišuje tři typy ekvivalence – úplnou, částečnou a nulovou ekvivalenci, dále ekvivalenci čistě sémantickou a *falešné přátele*. Kateřina Šichová však poukazuje na skutečnost, že tento systém vykazuje nedokonalosti⁶⁷, není vždy spolehlivý a není vždy jednoznačně jasné, kam určité frazémy zařadit. Zdůrazňuje, že některé frazémy, které Henschel zařazuje do plné ekvivalence by mohly spadat do částečné a vice versa. Následující odstavce proto představují pokus ilustrovat systém od Helgunde Henschel na příkladech přísloví excerpovaných z paremiologických slovníků. Vzhledem k výše zmíněné nejednoznačnosti je možné o správnosti tohoto zařazení debatovat.

Úplná ekvivalence⁶⁸

Frazémy, které se shodují v sémantické, strukturální a lexikální rovině a zároveň zprostředkovávají stejný obraz, nazýváme plně ekvivalentní. Tato shodná přísloví vznikla na základě historických a kulturních vlivů. Velkou část těchto frazémů čeština a němčina sdílí s dalšími slovanskými jazyky. Existují však i takové frazémy a přísloví, která jsou

⁶⁶ Äquivalenztypen tschechischer Phraseme im Deutschen. In: HENSCHEL, Helgunde. *Phraseologie der tschechischen Sprache: ein Handbuch* [online]. Frankfurt/M., Berlin, Bern, New York, Paris, Wien: Peter Lang GmbH, Internationaler Verlag der Wissenschaften, 1993, s. 135-145 [cit. 2023-04-14]. ISBN 978-3631453681. Dostupné z: http://frazeeologie.ujepurkyne.com/data/VS_teil03-2.pdf

⁶⁷ ŠICHOVÁ, Kateřina. *Mit Händen und Füßen reden: verbale Phraseme im deutsch-tschechischen Vergleich*. 2013 s. 133.

⁶⁸ Äquivalenztypen tschechischer Phraseme im Deutschen. In: HENSCHEL, Helgunde. *Phraseologie der tschechischen Sprache: ein Handbuch* [online]. Frankfurt/M., Berlin, Bern, New York, Paris, Wien: Peter Lang GmbH, Internationaler Verlag der Wissenschaften, 1993, s. 135-145 [cit. 2023-04-14]. ISBN 978-3631453681. Dostupné z: http://frazeeologie.ujepurkyne.com/data/VS_teil03-2.pdf

v němčině a češtině plně ekvivalentní, nemají však ekvivalent v žádném jiném slovanském jazyce. Např. *nemaluj čerta na zed' – mal den Teufel nicht an die Wand!*

Čeština a němčina dokonce sdílí některé jazykové varianty, jako např.:

„*Držet hubu* (*zobák, tlamu, pusu*) - *die Schnauze* (*den Schnabel, das Maul, die Fresse*)
halten, mít ostrý (*špičatý, jedovatý, zlý*) *jazyk – eine scharfe* (*spitze, giftige, böse*) *Zunge haben*“

V některých případech nalezneme mezi češtinou a němčinou i shodné polysemní výrazy:

„*dát někomu košem*“ – „*jmdm. einen Korb geben*“ ve významech: 1. *einen Verehrer abweisen* 2. *z.B. Bewirtung ablehnen*

Na základě popisu plné ekvivalence od Helgunde Henschel bychom do této kategorie mohli zařadit následující přísloví ⁶⁹:

Geduld bringt Rosen – Trpělivost růže přináší

Gelegenheit macht Diebe – Příležitost dělá zloděje

Langsam, aber sicher – Pomalu, ale jistě

Unter Blinden ist der Einäugige König – Mezi slepými je jednooký králem

Za plně ekvivalentní lze považovat i přísloví a frazémy s následujícími odchylkami:

- a) S morfologickými, či morfosyntaktickými odchylkami, jako je např. rozdíl v čísle, předložce, pádu, či při použití deminutiva
- b) Při záměně komponentu za synonymní výraz
- c) Při změně slovosledu
- d) Při použití zkrácené, či prodloužené verze téhož přísloví
- e) V případě češtiny, která častěji disponuje větším počtem variant např. stejného adjektiva (např. *trpký, hořký, kyselý* x německé „*sauer*“), je možné tyto varianty zařadit k plné ekvivalenci, pokud se s německým výrazem významově shodují
- f) České frazémy nahrazeny německým kompozitem

⁶⁹ ENDLER, Walter. *Nejznámější německá přísloví a jejich české protějšky*. 1996, s. 30-66.

Částečná ekvivalence⁷⁰

Tento typ ekvivalence zahrnuje čtyři podtypy. Vyznačuje se rozdíly v obrazové, lexikální, strukturální, či sémantické stránce. Přesto si tyto frazémové, či premiologické páry významově odpovídají. Vzhledem k částečné ekvivalenci, tyto typy přísloví představují pro studenty jazyka často problémy.

Při částečné ekvivalenci dochází k:

a) Záměně komponentů za jiný

Nejčastěji se jedná o záměnu částí těla, názvů zvířat apod.

Příklady přísloví⁷¹:

*Er macht aus der Mücke einen **Elefanten** – Dělá z komára **velblouda**.*

*Das Hemd ist mir näher als der **Rock**. – Bližší košile než **kabát**.*

*Die Beine in die **Hand** nehmen – Vzít nohy na **ramena***

*Bei Nacht sind alle **Katzen grau** – Potmě je každá **kráva černá***

b) Funkční rozdíly

Tento poddruh se vyznačuje rozdíly ve valenční struktuře, ve slovesném vidu, či klasifikaci frazémů.

Na základě výše uvedeného popisu bychom sem mohli zařadit následující frazémy:

*Da **liegt** der Hund **begraben**. – V tom je **zakopaný** pes.*

*Verlorene Zeit **kommt** niemals **wieder**. – Ztracený čas **se nikdy nevrátí**.*⁷²

⁷⁰ Äquivalenztypen tschechischer Phraseme im Deutschen. In: HENSCHER, Helgunde. *Phraseologie der tschechischen Sprache: ein Handbuch* [online]. Frankfurt/M., Berlin, Bern, New York, Paris, Wien: Peter Lang GmbH, Internationaler Verlag der Wissenschaften, 1993, s. 135-145 [cit. 2023-04-14]. ISBN 978-3631453681. Dostupné z: http://frazeologie.ujepurkyne.com/data/VS_teil03-2.pdf

⁷¹ ENDLER, Walter. *Nejznámější německá přísloví a jejich české protějšky*. 1996, s. 11-13.

⁷² ŚWIERCZYŃSKI, Andrzej, Dobrosława ŚWIERCZYŃSKA a Eva MRHAČOVÁ. *Slovník přísloví v devíti jazycích*. 2008, s. 30.

c) Rozdíl v obraze

Význam přísloví je v obou jazycích totožný, rozdíl spočívá v komponentech, které se sice na první pohled liší, sémanticky jsou si však příbuzné. Význam pozměněného komponentu je blízký původnímu.

Příklady:

*Das Apfel fällt nicht weit vom **Stamm**.* – *Jablko nepadá daleko od **stromu**.*

(slovo Stamm – kmen a slovo „strom“ jsou si sémanticky podobné, vyjadřují stejnou skutečnost odlišným, ale přesto příbuzným obrazem)

*Es ist nicht alle Tage **Sonntag**.* – *Není každý den **posvícení**.*

(Komponenty Sonntag (neděle) a posvícení vyjadřují slavnostní události, ale pokaždé jiným obrazem)

*Gewohnheit ist **König über den Verstand**.* – *Zvyk je **železná košile**.*

(Obě přísloví začínají slovem „zvyk“. Část, která následuje po slovese vyjadřuje stejnou skutečnost jiným obrazem.)

d) Sémantické rozdíly

K sémantickým rozdílům nedochází jen v příkladech a-c), nýbrž i u formálně identických frazémových párů, jestliže se jejich významy neshodují.

Typickým příkladem jsou zde polysemní, či homonymní spojení, jako např.:

mít něco na krku – etw. auf dem Halse haben , tsch. auch „(Jahre) auf dem Buckel haben“

být tvrdý jako kámen - steinhart sein (unbelebt konkret), tsch. auch „unnachgiebig sein“ (belebt)

slovo dalo slovo – ein Wort gab das andere (und es entstand Streit), tsch. auch „... und man einigte sich“.

Čistě sémantická ekvivalence⁷³

Jedná se o kategorii, která se ve výzkumu frazeologické ekvivalence často, avšak neprávem vynechává.

Pod tímto pojmem se rozumí frazémy, které nevykazují shodu ani v komponentech, ani v obraze a k jejichž strukturní a funkční paralelitě došlo spíše náhodou, jelikož se často jedná o verbální frazémy, jejichž struktura nebývá velmi variabilní. Jediné, co tyto frazémy spojuje, je blízkost ve významu a obrazně-expressivní vyjádření totožné skutečnosti.

Např.:

vypálit někomu rybník – jdm. das Wasser abgraben w. jdm. den Teich ausbrennen

mít máslo na hlavě – Dreck am Stecken haben w. Butter auf dem Kopf haben (in Österreich in dieser Form gebräuchlich)

žába na prameni – die Wurzel allen Übels w. die Kröte an der Quelle (daneben auch tsch. zdroj/kořen/ všeho zla).

Falešní přátelé⁷⁴

Falešní přátelé jsou formálně identické, či skoro identické jednotky dvou jazyků, které spolu významově nesouvisí.

Např. „*udělat si z někoho/něčeho dobrý den*“ – „*sich über jdn./etw. lustig machen*“ a nikoli „*sich auf jds. Kosten/ von etw. einen schönen Tag machen*“

Do této kategorie náleží i frazémy se stejným obrazem, stejnou strukturou a určitou sémantickou příbuzností, které však vůči sobě vykazují antonymní význam.

Např.: *mladý zajíc „unerfahrener Mensch“ – alter Hase, kein heuriger Hase*

kalit vodu „etw. bewußt verdunkeln“ – kein Wässerchen trüben können

⁷³ Äquivalenztypen tschechischer Phraseme im Deutschen. In: HENSCHER, Helgunde. *Phraseologie der tschechischen Sprache: ein Handbuch* [online]. Frankfurt/M., Berlin, Bern, New York, Paris, Wien: Peter Lang GmbH, Internationaler Verlag der Wissenschaften, 1993, s. 135-145 [cit. 2023-04-14]. ISBN 978-3631453681. Dostupné z: http://frazologie.ujepurkyne.com/data/VS_teil03-2.pdf

⁷⁴ Äquivalenztypen tschechischer Phraseme im Deutschen. In: HENSCHER, Helgunde. *Phraseologie der tschechischen Sprache: ein Handbuch* [online]. Frankfurt/M., Berlin, Bern, New York, Paris, Wien: Peter Lang GmbH, Internationaler Verlag der Wissenschaften, 1993, s. 135-145 [cit. 2023-04-14]. ISBN 978-3631453681. Dostupné z: http://frazologie.ujepurkyne.com/data/VS_teil03-2.pdf

Naopak existují frazémy, které si i přes antonymní komponenty významově odpovídají:

Např.: *vidět si jen na špičku nosu – nicht über die eigene Nasenspitze hinaussehen w. sich nur auf die Nasenspitze sehen*

Nulová ekvivalence⁷⁵

Velká skupina českých frazémů nemá v němčině ekvivalent. Tuto skupinu nazýváme frazémy s nulovou ekvivalencí.

Jedná se např. o:

- a. expresivní, slangová vyjádření

prásknout do bot – abhauen

vyložit všechno na krám – alles ausposaunen

dát někomu něco po lopatě – jdm. etw. vorkauen.

- b. Skutečnost vyjádřená bez expresiv, jednoslovnými lexémy a za pomoci volných slovních spojen

Dle Henschel česká verze frazému vyjadřuje danou skutečnost idiomatically, němčina tuto skutečnost vyjadřuje jednoslovně bez idiomatičnosti. V některých případech tomu skutečně takto je, avšak některé paremiologické slovníky nabízí jak českou, tak německou variantu daného frazému, či přísloví.

Například k frazému „*přijít s křížkem po funuse*“ se nabízí německé „*als Senf nach dem Mahlzeit kommen*“⁷⁶, tedy doslova „*přijít jako hořčice po jídle*“, nikoli pouze „*zu spät kommen*“.

⁷⁵Äquivalenztypen tschechischer Phraseme im Deutschen. In: HENSCHEL, Helgunde. *Phraseologie der tschechischen Sprache: ein Handbuch* [online]. Frankfurt/M., Berlin, Bern, New York, Paris, Wien: Peter Lang GmbH, Internationaler Verlag der Wissenschaften, 1993, s. 135-145 [cit. 2023-04-14]. ISBN 978-3631453681. Dostupné z: http://frazeologie.ujepurkyne.com/data/VS_teil03-2.pdf

⁷⁶ ŚWIERCZYŃSKI, Andrzej, Dobrosława ŚWIERCZYŃSKA a Eva MRHAČOVÁ. *Slovník přísloví v devíti jazycích*. 2008, s. 216-217.

Příklady českých frazémů bez německého ekvivalentu:

Koupit něco za pět prstů – stehlen

Být sto let za opicemi – äußerst rückständig sein

c. Perifráze

Pro frazémy, které nelze vyjádřit jiným způsobem, využíváme perifrázi.

Např.: *sláma někomu kouká z bot – man sieht jdm. an, daß er vom Lande ist*

pálí někoho dobré bydlo – jd. hält das gute Leben nicht aus

Obzvlášť těžké se jeví zprostředkování frazémů obsahujících kontext opírající se např. o realie, vlastní jména, zvyky, či jiná národní specifika.

Např.: *opít někoho rohlíkem – jdn. billig betrügen, pivo jako křen – ein frisches, kühles Bier, dostat něco za pět švestek – etw. für 'nen Appel und 'n Ei kriegen, facka jako Brno – eine kräftige Ohrfeige atd.*

Srovnání frazémů podle Kateřiny Šichové

Výše uvedené srovnávací postupy obsahují mnoho inkonzistencí. Není vždy jednoznačně jasné, kam daný frazém zařadit. Publikace *Deutsch im Kontrast, mit Händen und Füßen reden* nabízí nový model pro česko-německé frazeologické srovnání.

Tento postup se skládá ze čtyř kroků:⁷⁷

1) Stanovení a porovnání frazeologického významu

Jakožto ukázkový příklad je v knize uveden frazém „*Die Nase (über j-n/etw.) rümpfen*”.

Český ekvivalent tohoto frazému je „*ohrnovat/ohrnout (and někým/něčím) nos*”.

K oběma frazémům je vypsán význam a následně jsou vyhodnoceny rozdíly. V tomto případě se frazémy shodují a jsou zařazeny k úplné ekvivalenci.

⁷⁷ ŠICHOVÁ, Kateřina. *Mit Händen und Füßen reden: verbale Phraseme im deutsch-tschechischen Vergleich*. 2013 s. 153.

V případě frazémů „*die Beine in die Hand nehmen*“, česky „*vzít/brát nohy na ramena*“ se však v tomto ohledu, z důvodu neúplné shody významů, jedná o částečnou ekvivalenci. V češtině lze tento frazém pouze pro vyjádření útěku před nebezpečím, kdežto v němčině jím lze navíc vyjádřit „*pospíšet si*“, či „*běh při soutěži*“.⁷⁸

2) Popis a porovnání struktur frazémů

U strukturní analýzy frazémů rozlišujeme plnou, částečnou a nulovou ekvivalenci. V tomto kroku se zaměříme na to, zda se komponenty liší v čísle, pořadí, slovním druhu, či dalších morfologických a syntaktických vlastnostech.

Rozdíly ve skloňování (Nominalflexion⁷⁹), čili v pádech užitých ve spojení s podstatnými a přídavnými jmény, zájmeny a členy, představují nejčastější strukturální odchylku mezi češtinou a němčinou.

Zatímco Helgunde Henschel zařazuje frazémy s „rozdílem v čísle“, „záměnou komponentů za synonyma“, či „rozdílným počtem komponentů“ do plné ekvivalence, s tímto zařazením Kateřina Šichová nesouhlasí.

Vysvětlení nalezneme u příkladu „*einen Korb bekommen*“, které se překládá jako „*dostat košem*“. V německé variantě je substantivum v akkusativu, zatímco v češtině v instrumentálu. V němčině užití spojení *dostat* + instrumentál pro vyjádření *erhalten* není bez dalšího komponentu možné. Z tohoto důvodu autorka tyto dva frazémy nepovažuje za plně ekvivalentní z hlediska struktury.⁸⁰

Ukázka strukturní analýzy výše uvedeného „*ohrnovat/ohrnout (nad někým/něčím) nos*“ vypadá následovně:

Die Nase rümpfen (über j-n/etw.) – V + NP [AKK, Sg]

Ohrnovat/ohrnout (nad někým/něčím) nos – V + NP [AKK, Sg]

⁷⁸ ŠICHOVÁ, Kateřina. *Mit Händen und Füßen reden: verbale Phraseme im deutsch-tschechischen Vergleich*. 2013 s. 154-159.

⁷⁹ Nominalflexion. *Grammatisches Informationssystem grammis* [online]. Mannheim: Leibniz-Institut für Deutsche Sprache, 2018 [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: <https://grammis.ids-mannheim.de/progr@mm/4060>

⁸⁰ ŠICHOVÁ, Kateřina. *Mit Händen und Füßen reden: verbale Phraseme im deutsch-tschechischen Vergleich*. 2013 s. 163-164.

(~stülpen [IMPF/PF], über [INSTR-], j-d. [INSTR-]/etw. [INSTR-], Nase [AKK, Sg])⁸¹

➤ Plné ekvivalenty

Za částečné ekvivalenty z hlediska struktury považuje frazémy, které se liší, byť pouze v čísle.

Např.:

Sich etwas aus den Fingern saugen – V + PP [DAT, Pl]

Cucat/vycucat si něco z prstu – V + PP [DAT, Sg]

➤ Částečné ekvivalenty, liší se v čísle substantivního komponentu

3) Popis a porovnání lexikálního obsazení

Zde se provádí analýza na úrovni jednotlivých lexémů.

Příklad:

j-m nicht aus dem Kopf gehen:

(nicht) gehen

aus

Kopf

nejít někomu z hlavy:

(ne)jít

(~ (nicht) gehen)

z

(~ aus)

hlava

(~ Kopf)

⁸¹ ŠICHOVÁ, Kateřina. *Mit Händen und Füßen reden: verbale Phraseme im deutsch-tschechischen Vergleich*. 2013 s. 169.

➤ Plně ekvivalentní

Naopak v případě frazémů „*die Nase über j-n/etw. Rümpfen*“ a „*ohrnovat/ohrnout (nad někým/něčím) nos*“ se jedná o částečné ekvivalenty z následujícího důvodu:

Sloveso *rümpfen*, které autorka popisuje jako „monokollokabilní komponent“ disponuje mnohem užším sémantickým záběrem, než sloveso *ohrnovat*.⁸²

4) Zařazení do typu ekvivalence

Po provedení předchozích kroků se dostáváme do fáze zařazení do typu ekvivalence.

Nabízí se nám zde rozdělení do tří kategorií a několika podkategorií.

Jako plně ekvivalentní označujeme frazémy, které se plně shodují ve významu, struktuře a lexikálním obsazení. Tento typ patří do tzv. Třídy I.1.

Částečná ekvivalence se dělí na následující dílčí kategorie⁸³:

I.2.A

Tyto frazémy se liší v lexikálním obsazení. Význam a struktura jsou totožné.

I.2.B

Tyto frazémy se liší ve struktuře. Lexikální obsazení a význam jsou totožné.

I.2.C

Tyto frazémy se liší ve struktuře a v lexikálním obsazení, význam je však totožný.

I.2.D

Význam je pouze podobný, zbývající kritéria jsou pro tuto kategorii bezpředmětná.

I.3

⁸² ŠICHOVÁ, Kateřina. *Mit Händen und Füßen reden: verbale Phraseme im deutsch-tschechischen Vergleich*. 2013 s. 175.

⁸³ ŠICHOVÁ, Kateřina. *Mit Händen und Füßen reden: verbale Phraseme im deutsch-tschechischen Vergleich*. 2013 s. 146-152.

Čistě funkcionální (významová ekvivalence) – jedná se o německé frazémy obsahující názvy částí těla, které v češtině neobsahují somatický substantivní komponent. Např. místo „*sich ein Herz fassen/nehmen*“ – „*sebrat odvahu/kuráž*“.

Ekvivalence typu II označuje německé frazémy bez odpovídajícího frazému v češtině.

Ekvivalence typu III „zdánlivá ekvivalence“ reprezentuje tzv. falešné přátele. Tyto frazémy si na první pohled odpovídají, mají však odlišný význam. Např. „*auf freiem Fuß sein*“ neodpovídá českému „*být na volné noze*“.

Praktická část

Úvod do praktické části

Pro porovnání v praktické části jsem si zvolila postup dle výše popsané publikace *Mit Händen und Füßen reden: verbale Phraseme im deutsch-tschechischen Vergleich*.

Cílem této části je nalézt české ekvivalenty k vybraným 30 německým příslovím o lásce, rodině a přátelství a stanovit jejich míru ekvivalence. Pravdivost hypotézy o vysoké míře zastoupení úplné ekvivalence se již při hledání ekvivalentů ve slovnících zdála být potvrzená. Většina obecně známých německých přísloví má v češtině ekvivalent, který lze snadno vyhledat ve slovnících zabývajících se německými příslovími a jejich českými ekvivalenty. Tyto ekvivalenty jsou v českém jazyce taktéž obecně známé a často používané. Naopak hledání nulových ekvivalentů bylo ztíženo tím, že tato skupina nebývá zastoupena v publikacích o německo-českých příslovích, je tedy potřeba je dohledávat zvlášť. Další překážkou byl fakt, že v žádném slovníku není zastoupeno a popsáno 100 % všech existujících přísloví a všechny jejich varianty, je tedy možné, že k vybranému přísloví s nulovou ekvivalencí nějaký ekvivalent existuje. Taktéž je třeba upozornit na to, že míru ekvivalence definuje každý autor jinak a že může docházet k nepřesnostem při klasifikaci a zdánlivé převaze výskytu určitého typu ekvivalence.

Na základě velmi „přísných“ pravidel pro zařazení do úplné ekvivalence podle Kateřiny Šichové došlo k zařazení mnohých dvojic do částečné ekvivalence. Např. pokud se jeden komponent liší v čísle, je zařazen do částečné ekvivalence, ačkoli jsou v ostatních ohledech přísloví naprosto shodná. Pokud bychom přísloví analyzovali dle Helgunde Henschel, vznikla by absolutní převaha úplné ekvivalence. Např. přísloví *Die Reichen haben viel Freunde* – *Bohatý má hodně přátel* by se dle kritérií od Kateřiny Šichové řadilo do částečné ekvivalence na základě částečné shody v lexikálním obsahu, protože se komponenty *Die Reichen* (pl.) a *bohatý* (sg.) neshodují v čísle.

Je třeba zohlednit, že tyto metody srovnání nebyly „vyvinuty“ přímo pro porovnávání přísloví. V knize *Mit Händen und Füßen reden: verbale Phraseme im deutsch-tschechischen Vergleich* je demonstrováno srovnání německo-českých frazémů, kdy všechny uvedené

německé příklady obsahují somatický komponent (ruce, nohy, srdce atd.). V případě přísloví toto však není podmínkou a mnoho přísloví somatické komponenty vůbec neobsahuje, čímž dochází k nejasnostem při zařazování, jelikož zde „somatický komponent“ hraje důležitou roli.

V praktické části jsou přísloví rozdělena do kategorií: úplná ekvivalence, částečná ekvivalence, funkční ekvivalence (u které nebyl nalezen zástupce, jedná se o frazémy, které v němčině obsahují somatické komponenty, tedy části těla, orgány atd., avšak v české verzi nikoli), nulová ekvivalence a zdánlivá ekvivalence (falešní přátelé), ke které taktéž nebyl nalezen zástupce. Další kapitola obsahuje vyhodnocení praktické části.

Jak již bylo zmíněno, tato část obsahuje 30 německých přísloví a jejich české ekvivalenty (pokud byly nalezeny). Na základě míry ekvivalence byla tato přísloví rozdělena do kategorií úplné, částečné a nulové ekvivalence. V každé z těchto podkapitol jsou k příslovím uvedeny následující informace:

Každá dvojice přísloví je doplněna o vlastní vysvětlení v závorce, které objasňuje důvod zařazení do zvolené kategorie na základě struktury, lexikálního obsazení a významové shody. Dále jsou zde vysvětleny významy přísloví v němčině a v češtině. U některých přísloví, jako např. u *Jedermanns Freund ist keines Freund - Kdo chce mít přítelem každého, nemá nakonec žádného*, je uveden pouze příklad užití v kontextu, neboť je vysvětlení významu obsaženo v přísloví samotném a slovníky jej blíže nevysvětlují. Po definici následuje ukázka užití v kontextu. Shodují-li se přísloví ve významové rovině, může být uvedeno použití v kontextu pouze v jednom z jazyků, v případě, že v druhém jazyce nebyl nalezen adekvátní příklad. Vzhledem k lidové povaze tohoto zkoumaného jazykového fenoménu, pochází některá užití v kontextu kromě odborných publikací i např. z časopisů, internetových článků, či blogů. V podkapitole nulové ekvivalence jsou uvedena pouze německá přísloví a jejich významy.

Není-li uvedeno jinak, je zdrojem pro česká přísloví, jejich výklad a užití v kontextu *Základní slovník českých přísloví* od Františka Čermáka. Nápomocné k vyhledání ekvivalentů byly dále slovníky: *Slovník přísloví v devíti jazycích* a *Nejznámější německá přísloví a jejich české protějšky*.

Výklad německých přísloví včetně příkladů užití pochází z *Duden, Band 11: Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten*.

Některé příklady užití a definice pochází i z dalších citovaných zdrojů.

Po analýze přísloví následuje vyhodnocení praktické části a závěr.

Rozdělení dle míry ekvivalence

Úplné ekvivalenty

Úplné ekvivalenty se neliší ve struktuře frazémů (užitých pádech, číslech, pořadí komponentů atd.). Jejich lexikální obsazení si navzájem odpovídá (např. užitá slova mají stejný sémantický záběr). Frazeologické významy (definice a užití v kontextu) jsou totožné.

Gegensätze berühren sich/ziehen sich an⁸⁴ – Protivy/protiklady se přitahují⁸⁵

(Srovnáváme-li *ziehen sich an* a *přitahovat se*, odpovídá kritériím pro úplný ekvivalent, ani jeden z komponentů není tzv. monokollokabilní komponent s užším sémantickým záběrem, jako např. u dříve zmíněného příkladu *Die Nase rümpfen* a *ohrnovat nos*, kdy *rümpfen* můžeme užít pouze v jednom (mnohem užším) významu, zatímco *ohrnovat* má významů několik.)⁸⁶

→ Menschen sehr unterschiedlichen Charakters finden oft Gefallen aneinander⁸⁷

*Daß dieser Draufgänger ein so stilles, in sich gekehrtes Mädchen geheiratet hat, war für alle eine Überraschung - aber Gegensätze ziehen sich ja bekanntlich an.*⁸⁸

→ Často se přátelí, sdružují lidé zcela opační, protikladní; přátelství, spolupráce, případně manželství spojuje často lidi opačných povah.⁸⁹

*On jezdí na lyže, plave, sjíždí řeky(...), ji naopak sport nezajímá a chodí na koncerty a do divadla. Protivy se přitahují.*⁹⁰

⁸⁴ ŚWIERCZYŃSKI, Andrzej, Dobrosława ŚWIERCZYŃSKA a Eva MRHAČOVÁ. Slovník přísloví v devíti jazycích. 2008, s. 141.

⁸⁵ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 91.

⁸⁶ ŠICHOVÁ, Kateřina. *Mit Händen und Füßen reden: verbale Phraseme im deutsch-tschechischen Vergleich*. 2013 s. 175.

⁸⁷ DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 240.

⁸⁸ DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 240.

⁸⁹ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 91.

⁹⁰ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 91.

Geteilter Schmerz ist halber Schmerz⁹¹(geteilte Freude ist doppelte Freude) – Sdílená bolest je poloviční bolest (a sdílená radost je dvojnásobná radost)⁹²

(Splňuje podmínky pro úplnou ekvivalenci)

→ Positive Erfahrungen, die man mit anderen teilt, werden noch schöner, negative leichter erträglich ⁹³

Eigentlich sollte es am Mittwoch ein ganz normaler Termin beim Zahnarzt werden. Walter E[...] wird dabei von seiner Frau Ursula begleitet. Geteilter Schmerz ist eben halber Schmerz.⁹⁴

→ Psychicky trpící člověk (podvědomě) vyhledává blízkého druhého, nejspíše přítele, ve snaze sdělit mu své bolestné pocity, smutek, depresi a tím si ulevit, nebo rád takovou možnost, soucitnou ochotu naslouchat od něj přijme⁹⁵

V čekárně u lékaře je vhodné začít rozhovor s ostatními, vždyť sdílená bolest je poloviční bolest.⁹⁶

Der Glaube kann Berge versetzen – Láska/víra hory přenáší^{97 98}

(Splňuje kritéria pro plnou ekvivalenci)

→ Wenn man von etwas fest überzeugt ist, kann man auch verwirklichen, was normalerweise unmöglich erscheint . (Diese Redensart stammt aus der Bibel)⁹⁹

⁹¹ ŚWIERCZYŃSKI, Andrzej, Dobrosława ŚWIERCZYŃSKA a Eva MRHAČOVÁ. Slovník přísloví v devíti jazycích. 2008, s. 19.

⁹² ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 15.

⁹³ DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 220.

⁹⁴ Geteilter Schmerz ist halber Schmerz. *DWDS – Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache* [online]. Berlin-Brandenburgischen Akademie der Wissenschaften [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://www.dwds.de/wb/geteilter%20Schmerz%20ist%20halber%20Schmerz>

⁹⁵ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 15.

⁹⁶ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 15.

⁹⁷ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 54.

⁹⁸ ŚWIERCZYŃSKI, Andrzej, Dobrosława ŚWIERCZYŃSKA a Eva MRHAČOVÁ. Slovník přísloví v devíti jazycích. 2008, s. 191.

⁹⁹ DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 263.

*Vielleicht wird sie ja tatsächlich zur Parteivorsitzenden gewählt - der Glaube kann Berge versetzen*¹⁰⁰

→ Skutečný cit, láska k druhému vede člověka k obětem, velkým výkonům, i při překonávání zdánlivě nepřekonatelné okolnosti apod.¹⁰¹

*Láska hory přenáší. Práví jedno známé přísloví. V partnerském vztahu už většinou hory nepřenášíme, ale čas od času můžeme mít pocit, že "všechno je na nás". Zvláště tehdy, když se musíme nějak přizpůsobit, nebo udělat něco, co se nám úplně nechce, případně se tzv. obětovat. Někdy je ona oběť poměrně veliká – například, když partner získá vysněnou práci v zahraničí a my se stěhujeme s ním. A někdy je to oběť drobná, například když vyndáme myčku a necháme partnera odpočívat.*¹⁰²

Alte Liebe rostet nicht¹⁰³ – **Stará láska nerezaví**¹⁰⁴

(Splňuje kritéria pro plnou ekvivalenci)

→ Eine Zuneigung, die schon sehr lange besteht, lässt sich nicht mehr vergessen oder unterdrücken¹⁰⁵

*Wie alt waren die beiden, als sie sich kennenlernten? – Die Petra 11, der Fritz 12. – Und sie haben sich immer noch gern. Da sieht man mal wieder: alte Liebe rostet nicht.*¹⁰⁶

¹⁰⁰ DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 263.

¹⁰¹ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 54.

¹⁰² CHALOUPKOVÁ, Jana. *Láska hory přenáší*. *Tavia* [online]. 9. 12. 2019 [cit. 2023-06-23]. Dostupné z: <https://www.tavia.cz/laska-hory-prenasi/>

¹⁰³ DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 455.

¹⁰⁴ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 55-56.

¹⁰⁵ DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 455.

¹⁰⁶ SCHEMANN, Hans. *Deutsche Idiomatik: Wörterbuch der deutschen Redewendungen im Kontext*. 2011, s. 489.

→ Dobrý a pevný citový vztah k tomu, co nás v mládí obklopovalo nebo s kým jsme šťastně, dobře žili, přetrvává a s postupem času nijak nezmizí; člověk si váží osvědčených věcí, starých dobrých hodnot a zážitků na celý život¹⁰⁷

*Pořád ted' zas poslouchá Beatles. Jó, stará láska nerezaví.*¹⁰⁸

Liebe geht durch den Magen¹⁰⁹ – Láska prochází žaludkem¹¹⁰

(Splňuje kritéria pro plnou ekvivalenci)

→ Wer gut kochen kann, gewinnt leicht die Zuneigung anderer.¹¹¹

*Wenn die Marta ihren Mann in besonders gute Stimmung versetzen will, macht sie ihm Eisbein mit Sauerkraut. – Nach dem Motto: 'Liebe geht durch den Magen'. – Genau.*¹¹²

→ Dobré a pravidelné jídlo podporuje dobré partnerské soužití¹¹³

*Příprava jídla pro někoho, koho milujeme, však může být až jakýmsi rituálem lásky. Ne nadarmo považovaly naše babičky vaření spíše za silnou ženskou zbraň než za dřinu u plotny. A ne nadarmo se říká, že láska prochází žaludkem.*¹¹⁴

Die Liebe ist (macht) Blind¹¹⁵ – Láska je slepá¹¹⁶

¹⁰⁷ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 55-56.

¹⁰⁸ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 55-56.

¹⁰⁹ DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 455.

¹¹⁰ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 55.

¹¹¹ DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 455.

¹¹² SCHEMANN, Hans. *Deutsche Idiomatik: Wörterbuch der deutschen Redewendungen im Kontext*. 2011, s. 489.

¹¹³ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 55.

¹¹⁴ ONDŘEJOVÁ, Martina. *Láska prochází žaludkem*. *Krásná* [online]. Praha: Krásná paní, 2009[cit. 2023-06-23]. ISSN 1214-2166.

¹¹⁵ DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 455.

¹¹⁶ ŚWIERCZYŃSKI, Andrzej, Dobrosława ŚWIERCZYŃSKA a Eva MRHAČOVÁ. *Slovník přísloví v devíti jazycích*. 2008, s. 82.

(Splňuje kritéria pro plnou ekvivalenci)

→ Wer einen anderen liebt, der sieht dessen Fehler und Schwächen nicht¹¹⁷

Zeigt man Paaren das Bild ihres Partners beziehungsweise ihrer Partnerin, dann sehen Forschende anhand von MRT-Aufnahmen, dass das limbische Belohnungssystem im Gehirn deutlich stärker anspringt, als dies etwa bei Freund:innen oder Verwandten der Fall ist. Gleichzeitig aber reduziert sich die Aktivität in anderen Gehirnarealen, etwa dem präfrontalen Cortex. Er ist für rationales Denken zuständig. Schaut man sich solche Studien an, scheint viel dran zu sein am geläufigen Spruch: Liebe macht blind.¹¹⁸

*„Dobrá, polož je sem . . . Kávu nechci. — A poslovi řekni, ať jde domů. To mě bolí hlava. Vzbud' mne v deset hodin. ***

S námahou došel k divanu a převaliv se naň, okamžitě usnul.

Nad'a dívala se na něho a rozumovala:

*„To má život naše pani s takovým plešatým starcem. Já bych si takového nevzala za nic na světě. Ale to je to: láska je slepá . . . **¹¹⁹*

Wie der Vater, so der Sohn¹²⁰ – Jaký otec, takový syn¹²¹

(Splňuje kritéria pro plnou ekvivalenci)

¹¹⁷ DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 455.

¹¹⁸ TERTILT, Mathias. Das weiß die Wissenschaft über Liebe. *Quarks* [online]. 11. 11. 2020 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://www.quarks.de/gesellschaft/psychologie/das-weiss-die-wissenschaft-ueber-liebe/>

¹¹⁹ NĚMIROVIČ-DANČENKO, Vladimír. Bezesná noc. *Květy* [online]. Praha, 1896, XVIII(XXXVI), 59 [cit. 2023-07-06]. Dostupné z: <https://archive.org/details/kvty04unkngoog/page/59/mode/2up?q=slep%C3%A1>

¹²⁰ ŚWIERCZYŃSKI, Andrzej, Dobrosława ŚWIERCZYŃSKA a Eva MRHAČOVÁ. *Slovník přísloví v devíti jazycích*. 2008, s. 117.

¹²¹ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 79.

→ Sagt man, wenn sich männliche Nachfahren im Laufe ihres Lebens ähnlich entwickeln wie ihre Väter, weil bestimmte Eigenschaften weitergegeben oder vererbt werden.¹²²

*Wie der Vater, so der Sohn . Drei Jahre nachdem Nick Nolte im Drogen-Dusel am Steuer erwischt wurde, landete Brawley Nolte vor dem Haftrichter. Bei dem 18-Jährigen wurden 70 Gramm Marihuana gefunden.*¹²³

→ Od špatně vychovaného mladíka nelze očekávat jiné projevy a postoje než od jeho špatného otce; špatný základ nedá dobrý výsledek, dobrý základ dává dobrý výsledek.¹²⁴

*A genetická linie pokračuje. Má pětiletého syna Maxe a ten je taky tulák a poděs. No, jaký otec, takový syn.*¹²⁵

Wie die Mutter, so die Tochter¹²⁶ – Jaká matka, taková dcera/Katka¹²⁷

(Splňuje kritéria pro plnou ekvivalenci)

→ Wie die Mutter handelt oder ist, so ist auch die Tochter dem Charakter oder ihrem Verhalten nach geprägt.¹²⁸

¹²²PAWLOWSKI, Dominika. Wie der Vater, so der Sohn. *SprichWort-Plattform* [online]. 7. 4. 2010 [cit. 2023-06-23]. Dostupné z: <http://www.sprichwort-plattform.org/sp/Wie%20der%20Vater%2C%20so%20der%20Sohn>

¹²³ PAWLOWSKI, Dominika. Wie der Vater, so der Sohn. *SprichWort-Plattform* [online]. 7. 4. 2010 [cit. 2023-06-23]. Dostupné z: <http://www.sprichwort-plattform.org/sp/Wie%20der%20Vater%2C%20so%20der%20Sohn>

¹²⁴ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 79.

¹²⁵ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 79.

¹²⁶ ŚWIERCZYŃSKI, Andrzej, Dobrosława ŚWIERCZYŃSKA a Eva MRHAČOVÁ. *Slovník přísloví v devíti jazycích*. 2008, s. 89.

¹²⁷ ŚWIERCZYŃSKI, Andrzej, Dobrosława ŚWIERCZYŃSKA a Eva MRHAČOVÁ. *Slovník přísloví v devíti jazycích*. 2008, s. 89.

¹²⁸ Wie die Mutter, so die Tochter. *LOGO: Ihr christlicher Buchversand* [online]. [cit. 2023-06-23]. Dostupné z: <https://www.logo-buch.de/logo-aktiv/wissensbibliothek/christliches-lexikon/wie-die-mutter-so-die-tochter>

*Wie die Mutter, so die Tochter: Angela Modica-Amore (21) ist wie ihre Mutter Hedi aktive Tierschützerin*¹²⁹

*Jaká matka, taková dcera, tohle pořekadlo platí na Blythe a Gwyneth jako ulité. Jsou si podobné, obě jsou herečky, obě holdují zdravé stravě, mají stejně vybraný vkus...*¹³⁰

Kleine Kinder – kleine Sorgen, grosse Kinder, grosse Sorgen – Malé děti, malá starost, velké děti, velká starost¹³¹

(Splňuje kritéria pro plnou ekvivalenci)

→ Je älter die Kinder werden, desto größere Probleme bereiten sie [den Eltern]¹³²

*Kleine Kinder, kleine Sorgen, große Kinder, große Sorgen - [...] Der einsame Heranwachsende, der gegen Gott und die Welt rebelliert, alle herrschenden Konventionen über den Haufen wirft und über die Stränge schlägt, gibt oft Rätsel auf, stellt Väter, Mütter und Lehrer auf die Geduldsprobe.*¹³³

→ Přísloví vyjadřuje zkušenost, že největší problémy rodičů s dětmi nastávají především v době, kdy děti začínají dospívat a hledají si svou životní cestu.¹³⁴

¹²⁹PAWLOWSKI, Dominika. Wie der Vater, so der Sohn. *SprichWort-Plattform* [online]. 7. 4. 2010 [cit. 2023-06-23]. Dostupné z: <http://www.sprichwortplattform.org/sp/Wie%20der%20Vater%2C%20so%20der%20Sohn>

¹³⁰MARXTOVÁ, Jana. Jaká matka, taková dcera. *Betynka* [online]. 11. 5. 2014 [cit. 2023-06-23]. ISSN 1212-0480. Dostupné z: <https://mojebetynka.maminka.cz/clanek/jaka-matka-takova-dcera>

¹³¹ŚWIERCZYŃSKI, Andrzej, Dobrosława ŚWIERCZYŃSKA a Eva MRHAČOVÁ. Slovník přísloví v devíti jazycích. 2008, s. 37.

¹³²DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 669.

¹³³STEYER, Kathrin. Kleine Kinder, kleine Sorgen, große Kinder, große Sorgen. *SprichWort-Plattform* [online]. 27. 4. 2010 [cit. 2023-06-23]. Dostupné z: <http://www.sprichwortplattform.org/sp/Kleine%20Kinder%2C%20kleine%20Sorgen%2C%20gro%C3%9Fe%20Kinder%2C%20gro%C3%9Fe%20Sorgen>

¹³⁴MAREK, Libor. Malé děti, malé starosti, velké děti, velké starosti. *SprichWort-Plattform* [online]. 12. 8. 2010 [cit. 2023-06-23]. Dostupné z: <http://www.sprichwort->

*Malé děti, malé starosti, velké děti, velké starosti. To mi říkala vždycky moje maminka a já jsem jí moc nevěřila. Teprve nyní začínám chápat, co tím myslela. Dceři je již 25 let, je dospělá žena a já si o ni dělám větší starost, než když byla malá. Tenkrát jsem měla pocit, že mohu její život ovlivňovat, ale dnes jsem bezradná a veškeré mé snažení je asi spíše na škodu.*¹³⁵

Die Wildesten Fohlen werden die besten Pferde – Z nejdivočejších hříbat bývají nejlepší koně¹³⁶

(Splňuje kritéria pro plnou ekvivalenci)

→ Die scheinbar ungeratensten Kinder werden besonders tüchtig¹³⁷

*“Die wildesten Fohlen werden die besten Pferde” passt sehr gut auf Delphi’s Charakter. Die Erziehung von Wolfhunden dauert länger, da sie Spätentwickler sind. Mittlerweile ist aus der quirligen Hündin ein toller Begleiter geworden.*¹³⁸

Částečné ekvivalenty

Jako částečně ekvivalentní označujeme přísloví, která se liší v lexikálním obsahu, či struktuře, případně v obou těchto ohledech, při zachování stejného významu.

Die Reichen haben viel Freunde – Bohatý má hodně přátel¹³⁹ (stejný význam: Varuj se přátel svého štěstí)

plattform.org/sp/Mal%C3%A9%20d%C4%9Bti%2C%20mal%C3%A9%20starosti%2C%20velk%C3%A9%20d%C4%9Bti%2C%20velk%C3%A9%20starosti

¹³⁵ MAREK, Libor. Malé děti, malé starosti, velké děti, velké starosti. *SprichWort-Plattform* [online]. 12. 8. 2010 [cit. 2023-06-23]. Dostupné z: <http://www.sprichwort-plattform.org/sp/Mal%C3%A9%20d%C4%9Bti%2C%20mal%C3%A9%20starosti%2C%20velk%C3%A9%20d%C4%9Bti%2C%20velk%C3%A9%20starosti>

¹³⁶ ENDLER, Walter. *Nejznámější německá přísloví a jejich české protějšky*. 1996, s. 21.

¹³⁷ ENDLER, Walter. *Nejznámější německá přísloví a jejich české protějšky*. 1996, s. 21.

¹³⁸ EYERKAUFER, Silke. Portrait einer tschechoslowakischen Wolfhündin “Die wildesten Fohlen werden die besten Pferde.” *Silke Eyerkauf* [online]. 25. 04. 2021 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: https://silkeeyerkauf.de/2021/04/25/portrait_wolfhunde_wiese/

¹³⁹ ŚWIERCZYŃSKI, Andrzej, Dobrosława ŚWIERCZYŃSKA a Eva MRHAČOVÁ. *Slovník přísloví v devíti jazycích*. 2008, s. 22.

(Je zde rozdíl v čísle některých komponentů – plurál v němčině, singulár v češtině)

→ Člověk má být opatrný před podlézavými lidmi, kteří se k němu najednou zjišně vtírají kvůli jeho úspěchu; važ si starých přátel, jejich přátelství se přece mnohokrát osvědčilo, a vyhýbej se náhlým, rychlým a zjištným pochlebovačům¹⁴⁰

*Eines der beliebten Klischees lautet: Reiche haben viele Freunde, aber die wollen nur ans Geld.*¹⁴¹

*Já myslím, že by ses s ním neměl tak najednou kamarádit, dyť je jasný, že u tebe po tý lotérii cítí peníze. Varuj se přátel svého štěstí.*¹⁴²

Blut ist dicker als Wasser¹⁴³ – **Krev není voda**¹⁴⁴

(Liší se v komponentech *ist dicker als* vs. *není*, částečná ekvivalence na základě lexikálního obsazení)

→ Verwandtschaftliche Bindungen sind stärker als alles andere¹⁴⁵

*Sie wird ihren Vater niemals anzeigen, Blut ist immer noch dicker als Wasser.*¹⁴⁶

→ Rodinný, příbuzenský vztah, jejich náklonnost a láska je nejdůležitější (též rodičů a dětí, hlavně při konfliktu zájmů lidí), a také proto se upřednostňuje.¹⁴⁷

*I když to byl lump, táta mu vždycky nakonec v nouzi odpustil. To víš, krev není voda.*¹⁴⁸

¹⁴⁰ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 94.

¹⁴¹ KAUSS, Uwe. So leben Millionäre wirklich. *T-online: Nachrichten für Deutschland* [online]. 31. 03. 2015 [cit. 2023-07-05]. Dostupné z: https://www.t-online.de/leben/id_73482044/so-leben-millionaere-wirklich.html

¹⁴² ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 94.

¹⁴³ ŚWIERCZYŃSKI, Andrzej, Dobrosława ŚWIERCZYŃSKA a Eva MRHAČOVÁ. *Slovník přísloví v devíti jazycích*. 2008, s. 76.

¹⁴⁴ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 53.

¹⁴⁵ DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 118.

¹⁴⁶ DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 118.

¹⁴⁷ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 53.

¹⁴⁸ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 53.

Der Apfel fällt nicht weit vom Stamm¹⁴⁹ – Jablko nepadá daleko od stromu¹⁵⁰

(Rozdíl zde spočívá v komponentech *Stamm* a *strom*, částečná ekvivalence na základě lexikálního obsazení.)

→ Jmd. ist in den negativen Anlagen den Eltern sehr ähnlich¹⁵¹

*Der Sohn hat schon dieselben Allüren wie der Vater. Ganz wie der Volksmund sagt: 'Der Apfel fällt nicht weit vom Stamm.'*¹⁵²

→ To je pochopitelné (že to umí či to udělal), děti jsou přece podobné rodičům a mívají stejné vlastnosti, schopnosti, sklony; to vzhledem k jeho rodině nepřekvapuje.¹⁵³

*Tak to vidíte, říká se, jablko nepadá daleko od stromu: táta lump a syn takový řádný člověk! Teda do včerejška.*¹⁵⁴

Freunde in der Not gehen hundert/tausend auf ein Lot – V nouzi poznáš přítele/ V nouzi se vejde sto přátel na lot (váha)^{155 156}

(Částečná ekvivalence na základě lexikálního obsazení *gehen* vs. *vejít se*)

→ In Notzeiten hat man wenige oder keine Freunde.¹⁵⁷

*Kann Corona wie ein Verstärker wirken – dass sich vielleicht leichter herauskristallisiert, welche Freundschaften wichtig für einen sind? Es gibt diesen Spruch: Freunde in der Not, gehen tausend auf ein Lot. Übersetzt heißt das, dass wir in Notlagen erkennen, wer wirklich unser Freund ist.*¹⁵⁸

¹⁴⁹ ŚWIERCZYŃSKI, Andrzej, Dobrosława ŚWIERCZYŃSKA a Eva MRHAČOVÁ. Slovník přísloví v devíti jazycích. 2008, s. 59.

¹⁵⁰ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 43-44.

¹⁵¹ DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 47.

¹⁵² SCHEMANN, Hans. *Deutsche Idiomatik: Wörterbuch der deutschen Redewendungen im Kontext*. 2011, s. 29.

¹⁵³ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 43-44.

¹⁵⁴ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 43-44.

¹⁵⁵ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 75.

¹⁵⁶ ENDLER, Walter. *Nejznámější německá přísloví a jejich české protějšky*. 1996, s. 29.

¹⁵⁷ DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 220.

¹⁵⁸ Freunde in der Not, gehen tausend auf ein Lot. DWDS – *Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache* [online]. Berlin-Brandenburgischen Akademie der Wissenschaften [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://www.dwds.de/wb/Freunde%20in%20der%20Not%2C%20gehen%20tausend%20auf%20ein%20Lot>

→ V potížích člověku pomůže opravdový přítel; když máš velké problémy, pomůže ti jen ten, kdo tě má opravdu rád a je tvůj kamarád (a ne ten, kdo se tváří, aby měl výhody)¹⁵⁹

*A: Lenka mě zachránila – B: Nadarmo se neříká, že v nouzi poznáš přítele, alespoň už víš na čem seš.*¹⁶⁰

Eine Hand wäscht die andere¹⁶¹ – **Ruka ruku myje**¹⁶²

(Liší se struktura, pořadí komponentů)

→ jmd. hat mir einen Gefallen erwiesen, also erweise ich ihm auch einen, ich habe jmdm. einen Gefallen erwiesen, also erwarte ich, daß er mir auch einen erweist.¹⁶³

Paul leiht mir gelegentlich sein Auto; dafür kriegt er im Sommer etwas von den Erdbeeren und Kirschen aus meinem Garten ab - eine Hand wäscht die andere.

*Der Gewährsmann ... hatte Herbert Leibig nicht enttäuscht, und das sollte ... dessen Schade nicht sein. Eine Hand wäscht die andere.*¹⁶⁴

→ Kryjí a podporují se navzájem; jeden očekává, že mu druhý pomůže v nouzové situaci nebo ohrožení; poskytují si navzájem úsluhy a službičky.¹⁶⁵

*Opravuje mu to auto zadarmo jenom proto, že se jeho syn hlásí na jejich gymnázium. Ruka ruku myje.*¹⁶⁶

Aus den Augen, aus dem Sinn¹⁶⁷ – **Sejde z očí, sejde z mysli**¹⁶⁸

(Česká verze obsahuje sloveso, zatímco v německé chybí, strukturální odlišnost)

¹⁵⁹ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 75.

¹⁶⁰ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 75.

¹⁶¹ DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 298.

¹⁶² ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 99.

¹⁶³ DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 298.

¹⁶⁴ DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 298.

¹⁶⁵ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 99.

¹⁶⁶ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 99.

¹⁶⁷ DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 65.

¹⁶⁸ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 78.

→ *Wen man nicht mehr sieht, den vergißt man, zu dem reißt der Kontakt ab*¹⁶⁹

*Seit seiner Übersiedlung nach Genf habe ich nichts mehr von ihm gehört. Na ja, aus den Augen, aus dem Sinn.*¹⁷⁰

→ Člověk na nepřítomného nebo nepřítomné tolik popřípadě (po čase) už vůbec nemyslí, nezabývá se jím, tím, nebo si kvůli němu, tomu nedělá starosti, dál se proto pak netrápí; člověk po čase na něj, zvláště je-li pryč, zapomene.¹⁷¹

*A: Ta naše holka je po něm celá blázen, nevím, co bude – B: Co by bylo! Znáš to, ne? Sejde z očí, sejde z mysli. Až bude ve městě, nebude na něj mít čas.*¹⁷²

Gleich und gleich gesellt sich gern – Svůj ke svému/Ptáci podobného peří k sobě tíhnou¹⁷³ (též vrána k vráně sedá, rovný rovného si hledá)

(Význam je totožný, ale přísloví se liší ve struktuře a lexikálním obsazení)

→ *Menschen mit gleicher [schlechter] Gesinnung schließen sich gern zusammen*¹⁷⁴

*Die Bande bestand zur Hälfte aus Trickbetrügern, zur Hälfte aus Taschendieben - gleich und gleich gesellt sich gern...*¹⁷⁵

→ Lidé stejného (záporného) zaměření a cílů se pro vzájemnou podporu vyhledávají a sdružují se, nebo mají pro sebe porozumění¹⁷⁶

*To je tedy ten novejši úřad. Všichni úředníci se tu tváří skoro uraženě, že tu pro člověka musí něco udělat. Inu, vrána k vráně sedá, rovný rovného si hledá.*¹⁷⁷

¹⁶⁹ DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 65.

¹⁷⁰ DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 65.

¹⁷¹ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 78.

¹⁷² ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 78.

¹⁷³ ŚWIERCZYŃSKI, Andrzej, Dobrosława ŚWIERCZYŃSKA a Eva MRHAČOVÁ. *Slovník přísloví v devíti jazycích*. 2008, s. 175.

¹⁷⁴ DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 264.

¹⁷⁵ DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 264.

¹⁷⁶ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 122.

¹⁷⁷ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 122.

Jedermanns Freund ist keines Freund – Kdo chce mít přítelem každého, nemá nakonec žádného¹⁷⁸

(Odlišná struktura, stejný význam)

→ Kdo se přátelí se všemi, nepřátelí se s nikým¹⁷⁹

Diese Leute verraten nicht nur die fremden Werte, sondern auch ihre eigenen. (...) Wenn jemand behauptet, „ich habe lauter Freunde“, dann lügt er und ist weit gefährlicher als alle Feinde zusammen. „Mein Freund muss kein Freund aller sein“, so der deutsche Dichter Gotthold Ephraim Lessing.¹⁸⁰

Leihen macht Freundschaft, Mahnen - Feindschaft - Chceš-li ztratit přítele, půjč mu peníze¹⁸¹ (Pořádek dělá přátele.)

(Přísluví se liší v lexikálním obsazení a struktuře, přesto je význam totožný)

→ Je dobré mít navzájem vyrovnané účty, urovnané dluhy; vyrovnané účty jsou předpokladem dobrého vztahu mezi lidmi.¹⁸²

A: To nemusíš ten dluh hned vracet! Já ti přece věřím! – B: Já vím, ale pořádek dělá přátele.¹⁸³

Herrengunst währt nicht lange – Panská láska po zajících skáče¹⁸⁴

(Odlišnosti ve všech kategoriích kromě významu, patří do částečné ekvivalence)

¹⁷⁸ ŚWIERCZYŃSKI, Andrzej, Dobrosława ŚWIERCZYŃSKA a Eva MRHAČOVÁ. Slovník přísloví v devíti jazycích. 2008, s. 142.

¹⁷⁹ ENDLER, Walter. *Nejznámější německá přísloví a jejich české protějšky*. 1996, s. 39.

¹⁸⁰ GREIL, Michaela. Hart, herzlich, ehrlich. *Der Kurier* [online]. Wien: Kurier Zeitungsverlag und Druckerei, 2018, 04. 11. 2018 [cit. 2023-06-23]. ISSN 2749-053X. Dostupné z: <https://kurier.at/chronik/oberoesterreich/hart-herzlich-ehrlich/400312962>

¹⁸¹ ŚWIERCZYŃSKI, Andrzej, Dobrosława ŚWIERCZYŃSKA a Eva MRHAČOVÁ. Slovník přísloví v devíti jazycích. 2008, s. 141.

¹⁸² ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 87-88

¹⁸³ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 87-88.

¹⁸⁴ ŚWIERCZYŃSKI, Andrzej, Dobrosława ŚWIERCZYŃSKA a Eva MRHAČOVÁ. Slovník přísloví v devíti jazycích. 2008, s. 83.

Habt ihr nie gehört den alten Spruch:

»Jungfrauen Lieb und Rosenblätter,
Der Herren Gunst, Aprillenwetter;
Falsch' Würfel und ein Kartenspiel,
Verkehren sich bald, wer's glauben will.«?

*Glaubet ihr, daß der Fürsten und Herren Gunst beständig sei, und jene euch immer gleich geneigt sein werden?*¹⁸⁵

→ Přízeň, vděk, laskavost bohatého, mocného člověka k chudým bývají krátkodobé, nestálé, stále se rozmarň mění a není radno na ně spoléhat¹⁸⁶

*Prosím tě, to je dcera velkého podnikatele, s tou si nic nezačíněj. Panská láska po zajících skáče.*¹⁸⁷

Trennung frischt die Liebe auf/Trennung ist der Liebe Tod. – Odloučení působí na lásku jako vítr na oheň: malý uhasí, velký rozdmýchává.¹⁸⁸

(Liší se v lexikálním obsazení a struktuře, význam totožný)

*Es stimmte wohl, überlegte Allegra: Eine Trennung frischt die Liebe auf. Der Flughafenangestellte, der sie auf dem Versehrten-Fahrzeug hergebracht hatte, sah sich an diesem Punkt genötigt, sich bemerkbar zu machen.*¹⁸⁹

→ Odloučení posiluje/zabíjí lásku.¹⁹⁰

¹⁸⁵ Viertes Kapitel. In: *Die Schildbürger* [online]. Reutlingen: Fleischhauer und Spohn, 1854 [cit. 2023-07-06]. Dostupné z: <https://www.projekt-gutenberg.org/anonymus/schildbu/chap005.html>

¹⁸⁶ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 55.

¹⁸⁷ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 55.

¹⁸⁸ ENDLER, Walter. *Nejznámější německá přísloví a jejich české protějšky*. 1996, s. 64.

¹⁸⁹ SWAN, Karen. *Winterküsse im Schnee* [online]. München: Wilhelm Goldman, 2015 [cit. 2023-07-06]. ISBN 978-3-641-17117-9. Dostupné z:

https://books.google.cz/books?id=ItBpCQAAQBAJ&pg=PT351&lpg=PT351&dq=%22Trennung+frischt+die+Liebe+auf%22&source=bl&ots=Q2d1-eyGew&sig=ACfU3U2wbCmng_fVLLVo_Z8Yq1tnZ3eg0w&hl=en&sa=X&ved=2ahUKEwicu8Pl7_r_AhVqi_0HHUNwADg4MhDoAXoECAMQAw#v=onepage&q&f=false

¹⁹⁰ ENDLER, Walter. *Nejznámější německá přísloví a jejich české protějšky*. 1996, s. 64.

Odloučení působí na lásku jako vítr na oheň - malý uhasí, velký rozdmýchává“ , praví jeden známý citát, kterým si ještě v dobách dvouleté povinné vojenské služby posilovaly dívky naději, že jim jejich milý „v zeleném“ zůstane věrný.¹⁹¹

Häuslicher Zwist gehört nicht auf die Straße¹⁹² – Co se doma uvaří, má se doma sníst

(Liší se v lexikálním obsazení a struktuře, význam totožný)

→ Rodinné hádky nepatří na ulici¹⁹³ Je to váš problém a musíte si ho vyřešit sami a nevtahovat do toho cizí lidi, domácí problémy se mají řešit doma¹⁹⁴

A co je sakra sousedce do toho, že je Máňa ted' s manželem na kordy? Ta jí nemá co vykládat! Co se doma uvaří, má se doma sníst.¹⁹⁵

Verdacht ist der Freundschaft Gift – Přátelství na důvěře stojí¹⁹⁶

(Liší se v lexikálním obsazení a struktuře, význam totožný)

→ Podezřívání otravuje přátelství¹⁹⁷

„Přátelství stojí na třech pilířích: Na důvěře, na věrnosti a na pravdomluvnosti. Přátelství bez důvěry je jen chladná konverzace. Přátelství bez věrnosti je jak loď bez kotvy, která v první bouři zabloudí. Přátelství bez pravdy je jak falešné zlato, co v prvním ohni shoří. A tyto tři sloupy přátelství spojuje pevné lano vzájemného pochopení, které prudké vlny svárů nezlomí.“¹⁹⁸

Ferne Gäste kommen spät.¹⁹⁹ (významově nejbliže: *Dobry soused je lepší než daleká rodina/daleký bratr*)²⁰⁰

¹⁹¹ MACÁKOVÁ, Marcela. Vztah na dálku - má z dlouhodobého hlediska šanci na přežití?. *ŽENA-IN* [online]. 10. 08. 2016 [cit. 2023-06-23]. Dostupné z: <https://zena-in.cz/clanek/vztah-na-dalku-ma-z-dlouhodobeho-hlediska-sanci-na-preziti>

¹⁹² ENDLER, Walter. *Nejznámější německá přísloví a jejich české protějšky*. 1996, s. 34.

¹⁹³ ENDLER, Walter. *Nejznámější německá přísloví a jejich české protějšky*. 1996, s. 34.

¹⁹⁴ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 117-118.

¹⁹⁵ ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. 2013, s. 117-118.

¹⁹⁶ ENDLER, Walter. *Nejznámější německá přísloví a jejich české protějšky*. 1996, s. 68.

¹⁹⁷ ENDLER, Walter. *Nejznámější německá přísloví a jejich české protějšky*. 1996, s. 68.

¹⁹⁸ STAŠ, Vlastimil. Vlastimil Staš. *Citáty slavných osobností* [online]. 8. 5. 2023 [cit. 2023-06-23]. Dostupné z: <https://citaty.net/accounts/8504/>

¹⁹⁹ BEYER, Horst a Annelies BEYER. *Sprichwörterlexikon: Sprichwörter u. sprichwörtl. Ausdrücke aus dt. Sammlungen vom 16. Jh. bis zur Gegenwart*. 1984, s. 155.

²⁰⁰ ŚWIERCZYŃSKI, Andrzej, Dobrosława ŚWIERCZYŃSKA a Eva MRHAČOVÁ. *Slovník přísloví v devíti jazycích*. 2008, s. 165.

(Zde by zařazení mohlo být předmětem debaty. Přísloví je významově podobné, nikoli totožné, ostatní kritéria jsou pro tuto skupinu, 1.2.D., bezpředmětná, řadí se taktéž do částečné ekvivalence. V případě, že bychom brali v potaz absenci „somatického komponentu“, bychom přísloví mohli zařadit do sk. I.3, kam patří frazémy, které si **plně** významově odpovídají a kde česká verze neobsahuje somatický komponent. Německá verze zde však somatický komponent také neobsahuje. Zde narážíme na již dříve zmíněný problém, kdy Kateřina Šichová předpokládá výskyt somatického komponentu v německém frazému, jelikož všechny příklady uvedené v knize *Mit Händen und Füßen reden: verbale Phraseme im deutsch-tschechischen Vergleich* somatické komponenty obsahují. Je evidentní, že tento systém nebyl vyvinut přímo pro porovnávání přísloví.)²⁰¹

→ Auf entfernte Bekannte oder Verwandte kann man in einer Notlage kaum rechnen²⁰²

Nulové ekvivalenty

Tato německá přísloví v češtině nemají ekvivalent, nebo se jejich význam vyjadřuje pomocí jiných, nefrazeologických, jazykových prostředků.²⁰³

Erst die Pfarre, dann die Quarre.²⁰⁴

→ Vor dem Kind (Quarre) soll man für das Auskommen sorgen.²⁰⁵

Jeder Hans findet seine Grete – Každá Mařenka chce mít svého Jeníčka²⁰⁶²⁰⁷

→ jeder Mann findet eines Tages die zu ihm passende Frau:²⁰⁸

²⁰¹ ŠICHOVÁ, Kateřina. *Mit Händen und Füßen reden: verbale Phraseme im deutsch-tschechischen Vergleich*. 2013 s. 151.

²⁰² BEYER, Horst a Annelies BEYER. *Sprichwörterlexikon: Sprichwörter u. sprichwörtl. Ausdrücke aus dt. Sammlungen vom 16. Jh. bis zur Gegenwart*. 1984, s. 155.

²⁰³ ŠICHOVÁ, Kateřina. *Mit Händen und Füßen reden: verbale Phraseme im deutsch-tschechischen Vergleich*. 2013 s. 149.

²⁰⁴ BEYER, Horst a Annelies BEYER. *Sprichwörterlexikon: Sprichwörter u. sprichwörtl. Ausdrücke aus dt. Sammlungen vom 16. Jh. bis zur Gegenwart*. 1984, s. 136.

²⁰⁵ BEYER, Horst a Annelies BEYER. *Sprichwörterlexikon: Sprichwörter u. sprichwörtl. Ausdrücke aus dt. Sammlungen vom 16. Jh. bis zur Gegenwart*. 1984, s. 136.

²⁰⁶ V češtině nemá ekvivalent

²⁰⁷ ŚWIERCZYŃSKI, Andrzej, Dobrosława ŚWIERCZYŃSKA a Eva MRHAČOVÁ. *Slovník přísloví v devíti jazycích*. 2008, s. 107.

²⁰⁸ DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 220.

*Es ist doch nicht tragisch, wenn dein Sohn mit siebenundzwanzig noch nicht verheiratet ist
- nur Geduld, jeder Hans findet seine Grete*²⁰⁹

Zerbrochene Töpfe werden nicht mehr ganz.²¹⁰

→ Von erloschener Liebe und Freundschaft.

Eine schöne Schüssel gibt schöne Scherben.²¹¹

→ Hübsche Mütter, hübsche Kinder

Aus süßem Wein wird saurer Essig.²¹²

→ Aus Freundschaft oft Feindschaft

Kleine Geschenke erhalten die Freundschaft

→ [gelegentlich ironischer] Kommentar, wenn man jmdm. etwas schenkt oder wenn man ein Geschenk bekommt²¹³

*Vielen Dank für den schönen Kalender! - Nicht der Rede wert, kleine Geschenke erhalten die Freundschaft.*²¹⁴

²⁰⁹ DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 220.

²¹⁰ BEYER, Horst a Annelies BEYER. *Sprichwörterlexikon: Sprichwörter u. sprichwörtl. Ausdrücke aus dt. Sammlungen vom 16. Jh. bis zur Gegenwart*. 1984, s. 189.

²¹¹ BEYER, Horst a Annelies BEYER. *Sprichwörterlexikon: Sprichwörter u. sprichwörtl. Ausdrücke aus dt. Sammlungen vom 16. Jh. bis zur Gegenwart*. 1984, s. 497.

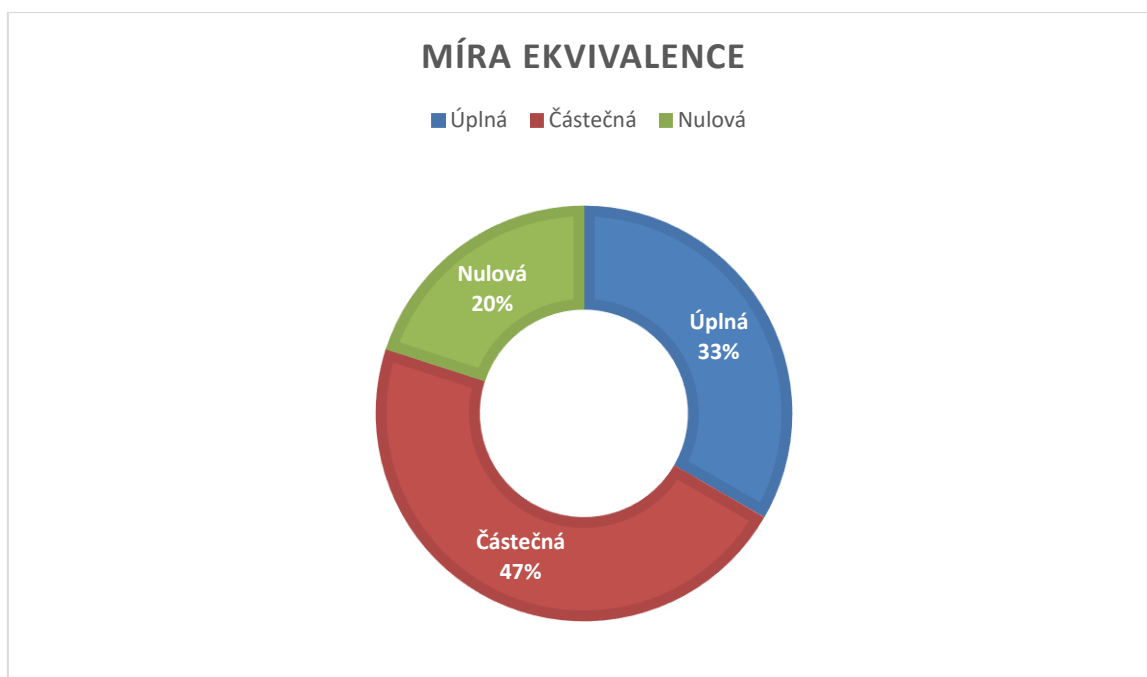
²¹² ²¹² BEYER, Horst a Annelies BEYER. *Sprichwörterlexikon: Sprichwörter u. sprichwörtl. Ausdrücke aus dt. Sammlungen vom 16. Jh. bis zur Gegenwart*. 1984, s. 572.

²¹³ DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 253.

²¹⁴ DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 1992, s. 253.

Vyhodnocení praktické části

V praktické části bylo analyzováno celkem 30 přísloví o lásce, rodině a přátelství podle kritérií popsaných v knize *Mit Händen und Füßen reden: verbale Phraseme im deutsch-tschechischen Vergleich*. Z tohoto počtu bylo 10 přísloví zařazeno do úplné ekvivalence, 14 do částečné ekvivalence a 6 do nulové ekvivalence. Důvodem pro vysoký počet přísloví v kategorii částečné ekvivalence byla přísnost vybraných kritérií pro zařazení do úplné ekvivalence. V případě analýzy podle Helgunde Henschel by byl počet přísloví zastoupených v kapitole plná ekvivalence výrazně vyšší. Tudíž zde „částečná“ ekvivalence zahrnuje i téměř stejné ekvivalenty.

Graf 1: Míra ekvivalence

Praktická část tedy potvrdila hypotézu převažujícího výskytu úplné a částečné ekvivalence oproti ekvivalenci nulové. Navzdory tomu je třeba brát v potaz, že ze vzorku 30 přísloví nelze vyvozovat konečné závěry týkající se odlišností a podobností češtiny a němčiny. Za tímto účelem je třeba provést rozsáhlejší výzkum.

Závěr

Paremiologie, neboli věda o příslovnictví, či lidové moudrosti, je jazyková disciplína, se kterou se setkáváme denně, aniž bychom si tuto skutečnost uvědomovali. Přísloví nám již od dávných dob zprostředkovává rady našich předků ohledně lidských vztahů, osobních vlastností, práce, peněz a mnoha dalšího. Tato bakalářská práce se konkrétně zabývala německými příslovími o lásce, rodině a přátelství, ke kterým byly vyhledány české ekvivalenty. Vzniklé dvojice byly (v případě nalezení ekvivalentu) následně rozděleny do skupin dle míry ekvivalence.

Práce je rozdělena na dvě části. Teoretická část se blíže věnovala paremiologii jako vědě a jejímu historickému vývoji v Čechách, německy mluvících zemích i částečně ve světě. Již vytvoření samotné definice pojmu přísloví se jazykovědcům po mnoho let jevilo jako problematické a bylo příčinou mnoha neshod. Výsledky těchto snah jsou shrnuty v kapitole zabývající se definicí pojmů. Nehledě na potíže při vytváření definice, se kolekcí přísloví lingvisté zabývali často a rádi. Z tohoto důvodu jsou v této práci představeni i nejdůležitější sběratelé německé i české lidové moudrosti, jejich sbírky seřazené dle historických období a pokusy o vytvoření klasifikace přísloví. Nejznámějšími paremiology, kteří se o vytvoření klasifikace pokusili, byli lingvisté z celého světa, např. finský jazykovědec Matti Kuusi, dále G. I. Permjakov, či F. L. Čelakovský. Nechybí představení paremiologického minima, včetně všech sta příkladů nejčastěji užívaných přísloví v češtině. Součástí je i samostatná kapitola, která se věnuje historii česko-německého soužití od doby stěhování národů až po Protektorát Čechy a Morava. Tento vývoj je doplněn o poznámky týkající se jazykové politiky, která se na území českých zemí opakovaně pokoušela o upevnění role němčiny a tím nepochybně ovlivnila obsah české slovní zásoby, gramatiku a samozřejmě přísloví. V další kapitole je přísloví porovnáváno s frazeologismem a jsou zde vysvětleny některé podstatné rozdíly. Dále zde byly definovány některé relevantní pojmy. Konkrétně se jedná o pojmy *frazém* a *idiom*, *přísloví*, *pořekadlo*, *rčení*, *pranostika*, *wellerismus* a *okřídlené věty*. Závěrem jsou zde představena kritéria pro porovnání v praktické části – první systém podle Helgunde Henschel a druhý, novější, podle Kateřiny Šichové. Právě tento novější systém byl uplatněn při porovnávání v dalším kroku.

Na teoretickou část navazuje část praktická. V této části bylo ze specializovaných slovníků excerpováno 30 německých přísloví o lásce, rodině a přátelství. Dalším krokem bylo nalezení českých ekvivalentů a zařazení do skupin dle míry ekvivalence podle systému od Kateřiny Šichové, který je popsán v publikaci *Mit Händen und Füßen reden: verbale Phraseme im deutsch-tschechischen Vergleich*. Na základě této metodiky bylo stanoveno, že z celkového počtu 30 přísloví bylo 10 zařazeno do úplné ekvivalence, 14 do částečné a 6 do nulové. Vysoké zastoupení částečné ekvivalence je vysvětleno zařazováním skoro totožných ekvivalentů do kategorie částečné ekvivalence, nikoli do ekvivalence úplné, kam by je zařadil systém od Helgunde Henschel.

Cíl této bakalářské práce byl splněn. Předpoklad vysoké míry zastoupení totožných a velmi podobných ekvivalentů a skutečnosti, že společná česko-německá historie měla vliv i na společný jazykový vývoj, byl v rámci této práce potvrzen. Zároveň je třeba podotknout, že vzorek 30 přísloví však není dostatečný k vyvozování konečných závěrů na úrovni celého jazyka a že je zapotřebí další, rozsáhlejší výzkum.

Resumé

Parömiologie, die Sprichwörterkunde oder die Wissenschaft der Volksweisheit ist eine Sprachdisziplin, der wir täglich begegnen, ohne es zu merken. Sprichwörter geben uns seit der uralten Zeiten Ratschläge von unseren Vorfahren über menschliche Beziehungen, persönliche Qualitäten, Arbeit, Geld und vieles mehr. Diese Bachelorarbeit befasste sich speziell mit deutschen Sprichwörtern über Liebe, Familie und Freundschaft, für die tschechische Äquivalente gesucht und dann entsprechend dem Grad der Äquivalenz in Gruppen eingeteilt wurden.

Die Arbeit ist in zwei Teile gegliedert. Der theoretische Teil widmete sich ausführlicher der Parömiologie als Wissenschaft und ihrer historischen Entwicklung in der Tschechischen Republik, im deutschsprachigen Raum und teilweise in der Welt. Schon die Schaffung der eigentlichen Definition des Begriffs *Spruchwort* erschien den Linguisten viele Jahre lang problematisch und war die Ursache vieler Meinungsverschiedenheiten. Die Ergebnisse dieser Bemühungen werden im Kapitel zur Begriffsdefinition zusammengefasst. Trotz der Schwierigkeiten bei der Erstellung einer Definition wurde die Sammlung von Sprichwörtern von Linguisten häufig und gerne bearbeitet. Aus diesem Grund werden in dieser Bachelorarbeit die bedeutendsten Sammler deutscher und tschechischer Volksweisheiten, ihre nach historischen Epochen geordneten Sammlungen und Versuche einer Klassifikation der Sprichwörter vorgestellt. Die berühmtesten Parömiologen, die versuchten, eine Klassifikation zu erstellen, waren Linguisten aus aller Welt, z. B. der finnische Linguist Matti Kuusi sowie G. I. Permjakov und F. L. Čelakovský. Es gibt auch eine Darstellung des parömiologischen Minimums, einschließlich aller hundert Beispiele der am häufigsten verwendeten Sprichwörter auf Tschechisch. Die Arbeit enthält auch ein eigenes Kapitel, das der Geschichte des tschechisch-deutschen Zusammenlebens seit der Völkerwanderung bis zum Protektorat Böhmen und Mähren gewidmet ist. Ergänzt wird diese Entwicklung durch Anmerkungen zur Sprachpolitik, die immer wieder versuchte, die Rolle des Deutschen auf dem Gebiet der böhmischen Länder zu festigen und damit zweifellos den Inhalt des tschechischen Wortschatzes, der Grammatik und natürlich der Sprichwörter beeinflusste. Im nächsten Kapitel werden *Spruchwort* und *Phraseologismus* verglichen und einige wichtige Unterschiede erläutert. Darüber hinaus wurden hier einige relevante Begriffe definiert.

Konkret handelt es sich dabei um die Begriffe *Phrasem* und *Idiom, Sprichwort, Spruch, Redewendung, Bauernregel, Wellerismus* und *geflügelte Sätze*. Abschließend werden hier die Vergleichskriterien für den praktischen Teil vorgestellt – das erste System nach Helgunde Henschel und das zweite, neuere nach Kateřina Šichová. Dieses neuere System wurde im nächsten Schritt im Vergleich angewendet.

An den theoretischen Teil schließt sich der praktische Teil an. In diesem Abschnitt wurden 30 deutsche Sprichwörter über Liebe, Familie und Freundschaft aus Fachwörterbüchern extrahiert. Der nächste Schritt bestand darin, tschechische Äquivalente zu finden und sie nach dem Grad der Äquivalenz nach dem System von Kateřina Šichová in Gruppen einzuteilen, das in der Publikation „*Mit Händen und Füßen reden: verbale Phraseme im deutsch-tschechischen Vergleich*“ beschrieben ist. Basierend auf dieser Methodik wurde festgestellt, dass von der Gesamtzahl der 30 Sprichwörter 10 vollständige Äquivalenz, 14 teilweise Äquivalenz und 6 keine Äquivalenz aufwiesen. Das hohe Vorkommen der teilweisen Äquivalenz erklärt sich aus der Einbeziehung nahezu identischer Äquivalente in die Kategorie der teilweisen Äquivalenz und nicht in der vollständigen Äquivalenz, wo Helgunde Henschels System sie platziert hätte.

Das Ziel dieser Bachelorarbeit wurde erreicht. Die Annahme eines hohen Repräsentationsgrades identischer und sehr ähnlicher Äquivalente und die Tatsache, dass die gemeinsame tschechisch-deutsche Geschichte auch einen Einfluss auf die gemeinsame Sprachentwicklung hatte, wurde in dieser Arbeit bestätigt. Gleichzeitig ist zu beachten, dass die Stichprobe von 30 Sprichwörtern nicht ausreicht, um endgültige Schlussfolgerungen auf der Ebene der gesamten Sprache zu ziehen, und dass weitere, umfangreichere Untersuchungen erforderlich sind.

Seznam použitých informačních zdrojů

Bibliografie

BEYER, Horst a Annelies BEYER. *Sprichwörterlexikon: Sprichwörter u. sprichwörtl. Ausdrücke aus dt. Sammlungen vom 16. Jh. bis zur Gegenwart*. Leipzig: Bibliographisches Institut, 1984. ISBN 3-406-09885-1.

ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika: česká a obecná = Czech and general phraseology*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2007, 718 stran : tabulky ; 25 cm. ISBN 978-80-246-1371-0.

ČERMÁK, František. *Základní slovník českých přísloví: výklad a užití*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013, 135 stran ; 21 cm. ISBN 978-80-7422-258-0.

DROSDOWSKI, Günther a Werner SCHOLZE-STUBENRECHT, ed. *Duden - Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. Mannheim: Bibliographisches Institut, 1992. ISBN 3-411-04111-0.

ENDLER, Walter. *Nejznámější německá přísloví a jejich české protějšky*. 2., dopl. vyd. Praha: Erika, 1996, 82 s. ISBN 80-7190-360-4.

FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 2., durchges. und erg. Aufl. Tübingen: Niemeyer, 1997, ix, 299 s. ISBN 3-484-73032-3.

HAUSER, Přemysl a kol. *Slovník jazykovědné terminologie*. Brno: nakladatelství Nová škola s.r.o, 2001, 108 s. ISBN 80-7289-032-8.

JELÍNEK, Milan, Rudolf ŠRÁMEK, Ernst EICHLER a Klaus TROST. *Deutsch-Tschechische Sprachbeziehungen: Germanismen, Personennamen, Ortsnamen*. Regensburg: Roderer-Verlag, 2000, 98 s. ISBN 3-89783-169-4.

POLENZ, Peter von. *Deutsche Sprachgeschichte vom Spätmittelalter bis zur Gegenwart. Band 3., 19. und 20. Jahrhundert*. Berlin: Gruyter, 1999, xiii, 757 stran : ilustrace, 1 mapa, grafy, tabulky, faksimile ; 23 cm. ISBN 3-11-014344-5.

RÖHRICH, Lutz a Wolfgang MIEDER. *Sprichwort*. Stuttgart: Metzler, 1977, xii, 137 s. ISBN 3-476-10154-1.

SOMMERFELDT, Karl-Ernst. *Entwicklungstendenzen in der deutschen Gegenwartssprache*. Leipzig: Bibliographisches Institut Leipzig, 1988, 267 s. ISBN 3-323-00169-9.

ŠICHOVÁ, Kateřina. *Mit Händen und Füßen reden: verbale Phraseme im deutsch-tschechischen Vergleich*. Tübingen: J. Groos, 2013, 435 s. ISBN 978-3-87276-892-6.

ŚWIERCZYŃSKI, Andrzej, Dobrosława ŚWIERCZYŃSKA a Eva MRHAČOVÁ. *Slovník přísloví v devíti jazycích*. V Praze: Universum, 2008, 303 s. ISBN 978-80-242-2021-5.

Elektronické zdroje

Äquivalenztypen tschechischer Phraseme im Deutschen. In: HENSCHEL, Helgunde. *Phraseologie der tschechischen Sprache: ein Handbuch* [online]. Frankfurt/M., Berlin, Bern, New York, Paris, Wien: Peter Lang GmbH, Internationaler Verlag der

Wissenschaften, 1993, s. 135-145 [cit. 2023-04-14]. ISBN 978-3631453681. Dostupné z: http://frazeologie.ujepurkyne.com/data/VS_teil03-2.pdf

ČERMÁK, František. WELLERISMUS. *CzechEncy: Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. 2017 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/WELLERISMUS>

ČERMÁK, František. PAREMIOLOGICKÉ MINIMUM. *CzechEncy: Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. 2017 [cit. 2023-06-15]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/PAREMIOLOGICK%C3%89%20MINIMUM#:~:text=Soubor%20p%C5%99%C3%ADslov%C3%AD%2C%20kter%C3%A1%20jsou%20v,skute%C4%8Dn%C3%A9ho%20%C3%BAzu%2C%20v%C5%A1ak%20zn%C3%A1m%C3%A9%20nejsou.>

DATA A FAKTA. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: https://archiv.radio.cz/cz/static/protectorat/protectorat_data

DWDS – *Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache* [online]. Berlin-Brandenburgischen Akademie der Wissenschaften [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://www.dwds.de/>

EYERKAUFER, Silke. Portrait einer tschechoslowakischen Wolfhündin “Die wildesten Fohlen werden die besten Pferde.” *Silke Eyerkaufner* [online]. 25. 04. 2021 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: https://silkeeyerkaufner.de/2021/04/25/portrait_wolfhunde_wiese/

GREIL, Michaela. Hart, herzlich, ehrlich. *Der Kurier* [online]. Wien: Kurier Zeitungsverlag und Druckerei, 2018, 04. 11. 2018 [cit. 2023-06-23]. ISSN 2749-053X. Dostupné z: <https://kurier.at/chronik/oberoesterreich/hart-herzlich-ehrlich/400312962>

Historical Outline. *Embassy of the Czech Republic in Copenhagen* [online]. Copenhagen [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/copenhagen/en/briefly_about_the_czech_republic/history/historical_outline.html

Historie UK. *Univerzita Karlova* [online]. 21. 1. 2018 [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: <https://cuni.cz/uk-374.html>

HLADKÁ, Zdeňka. AUTOSÉMANTIKUM. *CzechEncy: Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. 2017 [cit. 2023-06-15]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/AUTOS%C3%89MANTIKUM>

HRISZTOVA-GOTTHARDT, Hrisztalina a Melita ALEKSA VARGA. *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies* [online]. 1. Warsaw: De Gruyter Open Poland, 2015 [cit. 2023-04-14]. ISBN 9783110410167. Dostupné z: <https://doi.org/10.2478/9783110410167>

CHALOUPKOVÁ, Jana. Láska hory přenáší. *Tavia* [online]. 9. 12. 2019 [cit. 2023-06-23]. Dostupné z: <https://www.tavia.cz/laska-hory-prenasi/>

KAUSS, Uwe. So leben Millionäre wirklich. *T-online: Nachrichten für Deutschland* [online]. 31. 03. 2015 [cit. 2023-07-05]. Dostupné z: https://www.t-online.de/leben/id_73482044/so-leben-millionaere-wirklich.html

LAUHAKANGAS, Outi. Typology. *The Matti Kuusi international type system and database of proverbs* [online]. 2001 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://www.mattikuusiproverbtypology.fi/typology/>

MACÁKOVÁ, Marcela. Vztah na dálku - má z dlouhodobého hlediska šanci na přežití?. *ŽENA-IN* [online]. 10. 08. 2016 [cit. 2023-06-23]. Dostupné z: <https://zena-in.cz/clanek/vztah-na-dalku-ma-z-dlouhodobeho-hlediska-sanci-na-preziti>

MARXTOVÁ, Jana. Jaká matka, taková dcera. *Betynka* [online]. 11. 5. 2014 [cit. 2023-06-23]. ISSN 1212-0480. Dostupné z: <https://mojebetynka.maminka.cz/clanek/jaka-matka-takova-dcera>

MÜLLEROVÁ, Olga. Psycholingvistika a její aplikace ve společenské praxi. *Slovo a slovesnost* [online]. Praha: Academia, 1988, **49**(4), 351-352 [cit. 2023-06-08]. ISSN 2571-0885. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3264>

NĚMIROVIČ-DANČENKO, Vladimír. Bezesná noc. *Květy* [online]. Praha, 1896, **XVIII**(XXXVI), 59 [cit. 2023-07-06]. Dostupné z: <https://archive.org/details/kvty04unkngoog/page/59/mode/2up?q=slep%C3%A1>

Nominalflexion. *Grammatisches Informationssystem grammis* [online]. Mannheim: Leibniz-Institut für Deutsche Sprache, 2018 [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: <https://grammis.ids-mannheim.de/progr@mm/4060>

ONDŘEJOVÁ, Martina. Láska prochází žaludkem. *Krásná* [online]. Praha: Krásná paní, 2009 [cit. 2023-06-23]. ISSN 1214-2166.

Pranostiky pro měsíc únor. *Pranostika.cz* [online]. [cit. 2023-06-15]. Dostupné z: <https://www.pranostika.cz/unor.html>

SCHEMANN, Hans. *Deutsche Idiomatik: Wörterbuch der deutschen Redewendungen im Kontext* [online]. 2. Berlin/Boston: De Gruyter, 2011 [cit. 2023-06-23]. ISBN 9783110217896. Dostupné z: <https://doi.org/10.1515/9783110217896>

SKÁLA, Emil. O pražské němčině 16. století. *Slovo a slovesnost* [online]. Praha: Academia, 1973, **34**(3), 215-223 [cit. 2023-06-10]. ISSN 2571-0885. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3967>

SPIILKA, Josef. PŘÍSLOVNICTVÍ ČESKÉ A SLOVENSKÉ. *Ceský lid* [online]. Ústav pro Etnografii a Folkloristiku Československé Akademie věd, 1953, **40**(4), 177-183 [cit. 2023-06-08]. ISSN 0009-0794. Dostupné z: <https://www-jstor-org.ezproxy.is.cuni.cz/stable/42697284?sid=primo>

SprichWort-Plattform [online]. 2008-2010 [cit. 2023-06-23]. Dostupné z: <http://www.sprichwort-plattform.org/sp/Sprichwort-Plattform>

STAŠ, Vlastimil. Vlastimil Staš. *Citáty slavných osobností* [online]. 8. 5. 2023 [cit. 2023-06-23]. Dostupné z: <https://citaty.net/accounts/8504/>

SWAN, Karen. *Winterküsse im Schnee* [online]. München: Wilhelm Goldman, 2015 [cit. 2023-07-06]. ISBN 978-3-641-17117-9. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=ItBpCQAAQBAJ&pg=PT351&lpg=PT351&dq=%22Trennung+frischt+die+Liebe+auf%22&source=bl&ots=Q2d1->

eyGew&sig=ACfU3U2wbCmng_fVLLVo_Z8Yq1tnZ3eg0w&hl=en&sa=X&ved=2ahUK
Ewicu8PI7_r_AhVqi_0HHUNwADg4MhDoAXoECAMQA#w=v=onepage&q&f=false

TERTILT, Mathias. Das weiß die Wissenschaft über Liebe. *Quarks* [online]. 11. 11. 2020
[cit. 2023-06-25]. Dostupné z: [https://www.quarks.de/gesellschaft/psychologie/das-weiss-
die-wissenschaft-ueber-liebe/](https://www.quarks.de/gesellschaft/psychologie/das-weiss-die-wissenschaft-ueber-liebe/)

Viertes Kapitel. In: *Die Schildbürger* [online]. Reutlingen: Fleischhauer und Spohn, 1854
[cit. 2023-07-06]. Dostupné z: [https://www.projekt-
gutenberg.org/anonymus/schildbu/chap005.html](https://www.projekt-gutenberg.org/anonymus/schildbu/chap005.html)

Wie die Mutter, so die Tochter. *LOGO: Ihr christlicher Buchversand* [online]. [cit. 2023-
06-23]. Dostupné z: [https://www.logo-buch.de/logo-aktiv/wissensbibliothek/christliches-
lexikon/wie-die-mutter-so-die-tochter](https://www.logo-buch.de/logo-aktiv/wissensbibliothek/christliches-lexikon/wie-die-mutter-so-die-tochter)